

Костицький Василь, Президент Всеукраїнської громадської організації «Асоціація українських правників», доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, Заслужений юрист України

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ *(проект нової редакції)*

(надрукована окремим виданням: Костицький Василь. Конституція України (проект нової редакції) / В.В. Костицький. – Дрогобич: Коло, 2015. – 100 с.)

ПРЕАМБУЛА

М и, У к р а ї н с ь к и й н а р о д,

у с в і д о м л ю ю ч и відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та майбутніми поколіннями,

з д і с н ю ю ч и своє суверенне право,

с п и р а ю ч и с ь на багатовікову історію українського державотворення і досвід конституційного будівництва, започаткований Конституцією Пилипа Орлика 1710 року, та на основі здійсненого Українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення,

п р а г н у ч и створити правові умови для життя, гідного людини, духовного відродження і розквіту суспільства, зміцнення соціальної злагоди і християнської моралі,

у т в е р д ж у ю ч и засади демократичної, правової, соціальної, миролюбної держави,

д б а ю ч и про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя,

п і к л у ю ч и с ь про зміцнення єдності та громадянської злагоди в Україні,

п р а г н у ч и розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу,

к е р у ю ч и с ь Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року (№ 1427-XII), схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням,

в р а х о в у ю ч и теоретико-методологічні надбання європейського та американського конституціоналізму, а також практику застосування Конституції України 1996 року,

д б а ю ч и про конституційну стабільність та безперервність конституційно-правового регулювання життя суспільства і держави,

п р и й м а є м о ц ю Конституцію України як Суспільний Договір Українського народу та Української держави.

ЧАСТИНА I. СУВЕРЕНІТЕТ І ПРАВА НАРОДУ

РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ВЛАДА НАРОДУ

Глава 1. Основні положення

Стаття 1.

Україна є республіка, суверенна і незалежна, демократична, соціальна правова держава.

Стаття 2.

Суверенітет належить Українському народові без будь-яких застережень і умов.

Суверенітет України поширюється на всю її територію.

Україна є унітарною державою. Державний територіальний устрій України ґрунтується на засадах адміністративної децентралізації влади.

Територія України в межах існуючого кордону є цілісною та недоторканою і не може бути змінена.

Стаття 3.

Усі люди народжуються вільними і є рівними у своїй гідності та правах.

Усі люди є рівними перед законом.

В Україні визнається пріоритет прав людини. Людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Органи державної влади і органи самоврядування, їхні посадові особи зобов'язані діяти тільки на підставі, в обсязі й у спосіб, передбачені Конституцією України та законами України.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Здійснення прав і свобод не може супроводжуватися обмеженням реалізації чи ущемленням прав та свобод інших людей.

Держава відповідає перед Українським народом та людиною за свою діяльність.

Стаття 4.

В Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом.

Український громадянин не може бути вигнаний за межі України чи виданий іншій державі.

Кожний може безперешкодно покидати територію України і повертатись назад, дотримуючись вимог, встановлених законом.

Держава захищає своїх громадян, їх права і свободи.

Стаття 5.

Вся повнота влади в Україні належить Українському народові, який є єдиним носієм та джерелом влади, і, як суб'єкт влади, здійснює її шляхом референдумів, виборів та інших форм прямої демократії, а також через діяльність органів державної влади і органів територіальної влади і місцевого самоврядування.

Ніхто не може узурпувати державну владу. Жодне угруповання чи окрема особа не можуть узурпувати право виступати від імені народу поза межами, встановленими цією Конституцією.

Український народ залишає за собою право чинити опір будь-кому, хто намагатиметься насильницьким чи іншим протиправним шляхом змінити конституційний лад чи узурпувати державну владу, якщо інші засоби не можуть бути використані.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати поінформованість громадян про свою діяльність.

Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові й не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

Діяльність будь-яких об'єднань громадян, державних органів або громадян не може бути спрямована на захоплення влади насильницьким шляхом чи виключне володіння владою. Кожен має право, а також зобов'язаний застосовувати правові заходи проти таких спроб.

Рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян і посадових осіб можуть бути оскаржені, зокрема і в судовому порядку.

Стаття 6.

Державна влада в Україні здійснюється на основі представництва влади Українського народу за принципами демократії і верховенства права на засадах поділу влади на функціональні гілки. Державну представницьку владу здійснюють Національні Збори України (законодавча влада) та Президент України, які беруть участь у формуванні виконавчої, судової, атестаційної та контрольно-наглядової влади. Місцеве самоврядування як форма представницької влади народу може за законом та на підставі договорів здійснювати функції державної представницької влади.

Президент України, органи законодавчої, виконавчої, судової, атестаційної, контрольно-наглядової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України, які узгоджуються з Конституцією України.

Стаття 7.

В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування.

Місцеве самоврядування є окремою гілкою представницької влади Українського народу, формою організації влади територіальних громад, що здійснюється територіальними громадами міст, містечок та сіл на засадах поділу влади органів місцевого самоврядування між обраними територіальними громадами головами міст, містечок і сіл, місцевими радами, створеними ними виконавчими органами.

Місцеві ради як органи місцевого самоврядування на основі майнової і фінансової самостійності територіальних громад можуть створювати муніципальну поліцію, формувати мирові суди, які діють відповідно до цієї Конституції та законів України.

Стаття 8.

В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Норми Конституції України є нормами прямої дії, обов'язковими для виконання органами державної влади і органами місцевого самоврядування, підприємствами та організаціями, посадовими особами і громадянами.

Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Якщо норми законів чи інших правових актів суперечать Конституції України, застосовуються відповідні норми Конституції України. Недійсним є будь-який закон або інший нормативно-правовий акт, що суперечить Конституції України.

Норми Конституції України підлягають застосуванню незалежно від наявності законів, що деталізують порядок їх реалізації.

Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Закони публікуються у встановленому порядку. Обов'язковими для виконання є тільки опубліковані закони.

Конституція України не може бути призупинена ні в цілому, ні в окремих її частинах, чи відмінена без згоди на те народу.

Стаття 9.

Правовий порядок України ґрунтується на засадах, згідно з якими кожний вільний робити все, що не заборонено законом, і не може примушуватись робити те, що законом не передбачено.

Кожен може захищати свої права, посилаючись на Конституцію України.

Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Стаття 10.

Державною мовою в Україні є українська мова.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист інших мов відповідно до закону України.

Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

Стаття 11.

Держава забезпечує розвиток та сприяє консолідації української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також сприяє розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України.

Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави.

Стаття 12.

Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині й суспільству.

Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності й господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Господарське життя України ґрунтується на ринковій економіці, вільній праці, вільності приватного підприємництва, сумлінній конкуренції та дотриманні морально-етичних засад суспільства й норм екологічної безпеки, на засадах соціальної справедливості, соціально орієнтованої економіки і соціального партнерства.

Основою соціального партнерства є Генеральна угода між Кабінетом Міністрів України (від імені держави), Радою роботодавців, яка об'єднує представників загальноукраїнських громадських організацій підприємців, що підписали Хартію підприємництва з державою (від імені роботодавців), та Всеукраїнською конфедерацією профспілок як організацій суспільного контролю за дотриманням вимог соціального партнерства державою та роботодавцями.

В Україні гарантується та забезпечується соціальна функція власності, яка має слугувати загальному добру.

Стаття 13.

Земля, її надра, ліси, повітряний простір, включаючи атмосферне повітря і радіочастотний ресурс, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють: держава в особі органів державної влади, а також органи місцевого самоврядування у межах, визначених цією Конституцією та у спосіб, встановлений законами.

Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.

Стаття 14.

Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Для забезпечення раціональної експлуатації землі та встановлення соціальної справедливості закон покладає відповідні обов'язки на земельних власників, встановлює граничні розміри земельної власності з урахуванням особливостей ведення сільського господарства в окремих регіонах.

Стаття 15.

Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності.

Держава гарантує свободу будь-якої політичної діяльності, якщо вона ґрунтується на Конституції України і законах України, не спрямована проти української державності та суспільної моралі.

Жодна ідеологія не повинна обмежувати свободи, переконань і думок.

Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова.

Цензура заборонена.

Стаття 16.

Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу, забезпечення сталого розвитку, а також сприятливого для життя довкілля як життєвого простору людини є обов'язком держави.

Стаття 17.

Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності.

Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

На території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом.

Стаття 18.

Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права.

Жодне положення цієї Конституції не може тлумачитися в такий спосіб, який би зобов'язував Україну виконувати будь-які вимоги, не передбачені міждержавними договорами, або які не відповідають вимогам міжнародного права

Стаття 19.

Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Національними Зборами України, є частиною національного законодавства України.

Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Вчинення таких дій шляхом підписання міжнародних договорів, що суперечать Конституції України, є підставою для усунення з посади та притягнення до відповідальності, порушення процедури імпичменту щодо Президента України.

Стаття 20.

Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.

Державний Прапор України – стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів.

Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Національних Зборів України.

Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України).

Державний Гімн України – національний гімн «Ще не вмерла України» на музику М. Вербицького.

Опис державних символів України та порядок їх використання встановлюються законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Національних Зборів України.

Стаття 21.

Столицею України є місто Київ.

Статус Києва як Столичного округу визначається законом.

Глава 2. Референдум. Вибори. Законодавча ініціатива народу

Стаття 22.

Український народ як суб'єкт влади, єдине джерело державної влади та вищий суверен в Україні здійснює владу безпосередньо шляхом Всеукраїнського та місцевих референдумів, виборів та інших форм прямої демократії.

Стаття 23.

Виборче право (право обирати і право бути обраним) мають громадяни України.

Право обирати реалізується через право брати участь у передвиборчій кампанії, передвиборчій агітації та право брати участь у голосуванні (право голосу).

Право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України – виборці, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років.

Голосування є особистим, вільним і таємним.

Не мають права голосу громадяни, які визнані судом недієздатними. Право бути обраним має громадянин України, який має право голосу.

Кандидати у члени Національних Зборів України, а також на посаду Президента України мають відповідати також іншим вимогам, включаючи віковий ценз, встановленими Конституцією України та законами України.

Стаття 24.

Референдуми та вибори до органів державної влади і органів місцевого самоврядування є вільними і поводяться на основі загального, рівного і прямого виборчого права.

Організація та проведення виборів, проведення референдумів покладається на Центральну виборчу комісію, окружні, територіальні та дільничні виборчі комісії, які утворюються на основі рівного представництва від всеукраїнських громадських організацій, зареєстрованих з цією метою Верховним Судом України на строк чотири роки відповідно до закону.

Стаття 25.

Всеукраїнський референдум (всенародне голосування) призначається Національними Зборами України або Президентом України відповідно до їхніх повноважень, встановлених цією Конституцією.

Всеукраїнський референдум за народною ініціативою проголошується Центральною виборчою комісією на вимогу не менш як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах земель та Столичному окрузі місті Києві і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області.

Якщо Центральна виборча комісія після закінчення одного місяця з дня передання до неї матеріалів та підписів про проведення Всеукраїнського референдуму не ухвалила рішення щодо його проведення, ці матеріали та підписи можуть бути передані для розгляду та перевірки до Верховного Суду України, за наявності рішення якого Всеукраїнський референдум проголошується Президентом України.

У випадку не проголошення Президентом України Всеукраїнського референдуму після ухвалення відповідного рішення Верховним Судом України за заявою ініціаторів Всеукраїнський референдум проголошується Верховним Судом України.

Стаття 26.

Всеукраїнським референдумом Український народ затверджує Конституцію України, зміни і доповнення до неї, вирішує питання про входження України до будь-яких міждержавних політичних, економічних і військових об'єднань, а також ухвалює закони, внесені у порядку народної законодавчої ініціативи.

Затвердженню Конституції України, змін і доповнень до неї Всеукраїнським референдумом передую схвалення проекту Національними Зборами України.

Всеукраїнський референдум не допускається щодо законопроектів з питань прав і свобод громадян, основних положень Конституції України, податків, бюджету та амністії.

Всеукраїнський референдум не може проводитися пізніше, ніж за дев'яносто днів до виборів до Національних Зборів України.

Всеукраїнський референдум не може проводитися у день виборів до Національних Зборів України.

Стаття 27.

Місцеві референдуми призначаються місцевими радами як органами місцевого самоврядування або Президентом України. Таке рішення ухвалюється або з їхньої власної ініціативи або за пропозицією не менш як десяти відсотків громадян, які мають право голосу і проживають на відповідній території, з урахуванням вимог Конституції України відповідно до закону.

Стаття 28.

Народна законодавча ініціатива здійснюється шляхом внесення від імені не менше ніж п'ятисот тисяч виборців законопроекту до Національних Зборів України або на Всеукраїнський референдум відповідно до закону.

Проекти законів про зміни і доповнення до Конституції виносяться на Всеукраїнський референдум від імені не менше ніж п'яти мільйонів виборців.

Стаття 29.

Результати референдуму вважаються дійсними, якщо у ньому взяли участь більшість виборців.

Рішення щодо внесених на референдум питань вважається ухваленим, якщо за них проголосувала у кожній землі та Столичному окрузі місті Києві більшість виборців, які взяли участь у голосуванні на референдумі.

Рішення Всеукраїнського референдуму вступають в силу після їх оприлюднення Центральною виборчою комісією України, а місцевого референдуму – після оприлюднення їх обласною радою.

У разі, якщо Центральна виборча комісія України або обласна рада не оприлюднили результати референдуму, обов'язком Верховного Суду України є оприлюднення результатів референдуму.

Всеукраїнський референдум з того самого питання може проводитися не раніше, ніж через три роки після проведення попереднього референдуму, а місцевий референдум, відповідно, не раніше, ніж через рік після проведення попереднього референдуму.

Стаття 30.

Вибори до Національних Зборів України та органів місцевого самоврядування проводяться за змішаною системою, яка гарантує пропорційне представництво політичних партій і голосування за партійними списками при виборах до Палати депутатів Національних Зборів України, а також мажоритарне представництво на базі одномандатних виборчих округів при виборах до Сенату Національних Зборів України.

У виборах за мажоритарним представництвом забезпечується участь незалежних кандидатів.

Перенесення строків виборів, що тягне за собою продовження повноважень органів державної влади, територіальних рад та органів місцевого самоврядування, є порушенням права Українського народу на участь у здійсненні влади.

Стаття 31.

Виборча кампанія здійснюється на принципах:

- свободи агітації;
- рівності можливостей всіх політичних партій і блоків, що беруть участь у виборах;
- рівного доступу до участі у виборах для всіх кандидатів;
- неупередженості до кандидатів, політичних партій та блоків з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- державного і громадського контролю за витратами на виборчу кампанію;
- моральної відповідальності кандидатів, політичних партій і блоків за дотримання передвиборчих зобов'язань і програм;
- державної підтримки партій, які сформували в Палаті депутатів Національних Зборів України однойменні своїм назвам депутатські групи і фракції за результатами виборів;
- юридичної відповідальності осіб за заклики до бойкоту виборів.

Стаття 32.

Реєстрація виборців здійснюється за системою постійних списків.

Складання списків виборців покладається на місцеві органи виконавчої влади відповідно до закону.

Списки виборців є підставою для участі громадян у виборах, референдумах та реалізації громадянами права Українського народу на законодавчу ініціативу.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН

Глава 3. Основні права і свободи громадян

Стаття 33.

Конституційні права і свободи гарантуються державою і є природними, невідчужуваними та непорушними.

Права і свободи людини та громадянина, закріплені у цій Конституції, не є вичерпними.

Стаття 34.

Права і свободи людини в жодному випадку не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Кожна людина може зазнавати тільки таких обмежень своїх прав і свобод, які встановлені законом відповідно до цієї Конституції винятково з метою забезпечення визнання і поваги прав та свобод інших людей і забезпечення справедливих вимог моралі, громадської безпеки й загального добробуту.

У випадку введення воєнного чи надзвичайного стану можуть бути обмежені лише права і свободи, викладені в статтях 60 (право вільного вибору житла та місця проживання), 42 (недоторканість житла), 48 (право на об'єднання), 52 (право на демонстрації).

Громадяни мають право протидіяти будь-кому, хто порушує права і свободи, які гарантуються Конституцією України.

Стаття 35.

Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 36.

Громадяни мають рівні конституційні права і свободи.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці та здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства й дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Неприпустимим є користування перевагами і пільгами, що не встановлені законом, або які суперечать принципам соціальної справедливості.

Стаття 37.

Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство.

Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі.

Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами.

Стаття 38.

Громадяни інших держав, особи без громадянства та інші чужинці, які перебувають на території України на законних підставах, підпорядковуються її законам на загальних для всіх підставах. Вони користуються всіма правами, крім політичних та інших прав, які можуть належати виключно українським громадянам згідно з Конституцією України, законами чи міжнародними договорами України.

Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом.

Стаття 39.

Кожна людина має невід'ємне право на життя.

Ніхто не може бути позбавлений життя. Позбавлення життя є найтяжчим злочином проти людини. Обов'язок держави – захищати життя людини. Виходячи з принципів християнської моралі, держава не застосовує смертну кару в мирний час. Під час воєнного стану її застосування визначається окремим законом.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя та здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Стаття 40.

Кожен має право на повагу до його гідності. Гідність, честь і добре ім'я людини захищаються законом та охороняються державою.

Ніщо не може бути підставою для приниження людської гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Застосування катування, насильства й жорстокості, нелюдського покарання, або такого, що принижує людську гідність, є найтяжчим злочином проти людини.

Держава забезпечує гуманне ставлення до людей, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі, відповідає за їхню безпеку. Ніхто не може бути підданий без його вільної згоди будь-яким науковим чи медичним досліддам.

Стаття 41.

Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Особиста недоторканність і вільність людини священні та непорушні. Людина має право на захист себе, своєї родини та власності.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочиніві чи його перепинити уповноважені на те законом органи державної влади можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою. Порушення цього правила є тяжким злочином.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися юридичною допомогою захисника.

Кожний затриманий чи заарештований має право на один безоплатний телефонний дзвінок та на послуги адвоката з моменту затримання, взяття під варту або пред'явлення звинувачення. Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого. Порушення цих прав є підставою для негайного звільнення людини та притягнення до відповідальності винних посадових осіб.

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Стаття 42.

Кожному гарантується недоторканність житла.

Не допускається проникнення до житла чи до інших споруд, якими володіє особа, проведення в них огляду чи обшуку інакше, як за вмотивованим рішенням суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду та обшуку.

Стаття 43.

Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках та з дотриманням гарантій, передбачених законом, з метою запобігти злочиніві чи з'ясувати істину під час проведення кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Стаття 44.

Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Кожному гарантується захист персональних даних відповідно до закону. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, у тому числі екологічної безпеки, та дотримання прав і свобод людини.

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої

недостовірної інформації, в тому числі спростування аналогічним чином інформації через джерела, які поширили недостовірну або неправдиву інформацію.

Стаття 45.

Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Стаття 46.

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, конституційного ладу, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту суспільної моралі, захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Визнається та гарантується право на приватні засоби масової інформації.

Не допускається втручання у редакційну політику засобів масової інформації.

Держава гарантує свободу журналістської діяльності.

Стаття 47.

Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно проводити одноособово чи колективно релігійні богослужіння і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і захисту суспільної моралі або захисту прав і свобод інших людей.

Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Церкви та релігійні організації є добровільними об'єднаннями громадян.

Церкви і релігійні організації в Україні незалежні від держави, не підпорядковуються державі.

Церква не втручається у державні справи та діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування.

Держава не втручається у діяльність церков та релігійних організацій. Порушення цього положення є підставою для притягнення винних працівників органів державної влади та місцевого самоврядування до кримінальної відповідальності.

Держава гарантує можливість навчання у створених зареєстрованими у встановленому порядку церквами навчальних закладах, які за умови їх ліцензування, акредитації та здійснення контролю за діяльністю відповідними органами державної влади можуть надавати дипломи та інші документи про освіту державного зразка.

Держава визнає рівноправність усіх зареєстрованих у встановленому законом порядку церков.

Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі, якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою.

Стаття 48.

Громадяни України мають право на створення об'єднань громадян, свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, інші види об'єднань громадян для здійснення і захисту своїх прав та свобод і задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, забезпечення захисту суспільної моралі та екологічної безпеки, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

Усі об'єднання громадян рівні перед законом.

Стаття 49.

Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів. Усі професійні спілки мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Громадські організації, що створюються за професійною ознакою і не мають прав професійних спілок, можуть представляти професійні та інші інтереси своїх членів у взаємовідносинах з державою та органами державної влади відповідно до закону про об'єднання громадян.

Стаття 50.

Утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі або містять інші встановлені законом види посягань на суспільну мораль, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються.

Політичні партії та громадські організації не можуть мати воєнізованих формувань.

Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій, а також громадських організацій, які беруть участь у формуванні органів контрольно-наглядової та атестаційної влади, релігійних організацій і церков в органах виконавчої та судової влади та виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях.

Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку.

Стаття 51.

Громадяни мають право брати участь у вирішенні державних і громадських справ як безпосередньо, так і через своїх представників.

Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у Всеукраїнському та місцевих референдумах, реалізовувати своє право на народну законодавчу ініціативу, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Можливість обирати і бути обраними до органів державної влади і органів самоврядування та можливість брати участь у референдумах гарантується для всіх, окрім осіб, визнаних у встановленому порядку недієздатними.

Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування. Умовою заміщення посад в органах державної влади та органах місцевого самоврядування є наявність вищої профільної освіти та проходження атестаційного відбору відповідно до закону.

Стаття 52.

Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, пікети, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади.

Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Стаття 53.

Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Гарантується право особистого звернення громадян України до державних органів та право особистого прийому громадян України посадовими особами органів державної влади і місцевого самоврядування.

Стаття 54.

Право приватної власності є непорушним. Недоторканність приватної власності і право її успадкування гарантуються законом і захищаються судом.

Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (грошовими коштами, цінними паперами та іншим рухомим і нерухомим майном, результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності).

Право приватної власності гарантується і набувається в порядку, визначеному законом. Держава гарантує і забезпечує рівні умови реалізації права власності усіма власниками, незалежно від обсягу майна, яке належить їм на праві власності.

Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону.

Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності.

Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі та в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Конфіскація майна як кримінальне покарання не допускається, за винятком конфіскації майна, нажитого злочинним шляхом, якщо це було підтверджено судом.

Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, іншим інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

Стаття 55.

Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Вільне підприємництво і вільність договорів гарантується.

Приватна ініціатива не може суперечити суспільній користі, завдавати шкоди особистій безпеці, правам людини і її гідності, порушувати норми екологічної безпеки.

Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються монопольна підприємницька діяльність, зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція.

Види і межі монополії визначаються законом.

Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом.

Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

Стаття 56.

Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Людська праця знаходиться під охороною закону. Будь-яка дискримінація у сфері праці заборонена і переслідується державою відповідно до закону. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Держава забезпечує правове регулювання відносин у сфері праці на засадах соціального партнерства, права працівників на колективні договори з працедавцями для визначення істотних умов праці, права працівників або їх законних представників на переговори з працедавцями, включаючи власників та адміністрацію, заборони надання відпусток без збереження заробітної плати та інших форм локауту.

Використання примусової праці забороняється. Не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний та про надзвичайний стан.

Кожен має право на працю, яка не принижує гідність людини, на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

Держава гарантує працюючим можливість самовдосконалення.

Працедавець зобов'язаний забезпечити умови праці, що відповідають вимогам безпеки та гігієни.

Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється.

Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення.

Право на своєчасне і повне одержання винагороди за працю захищається законом.

Стаття 57.

Кожен, хто працює, має право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей. Ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку. Заборона страйку можлива лише на підставі закону.

Стаття 58.

Кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час. Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом. Забороняється надання відпустки без збереження заробітної плати інакше ніж на вільне прохання працівника.

Стаття 59.

Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних та релігійних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати гідний рівень життя і не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Стаття 60.

Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Право вільного вибору житла і місця проживання гарантується. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону. Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Стаття 61.

Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло, доступ до користування надбаннями культури.

Стаття 62.

Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується гарантованим достатнім державним фінансуванням державних і комунальних закладів охорони здоров'я, медичної допомоги у невідкладних випадках, відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм, державною атестацією медичних кадрів відповідно до закону, матеріальним та іншим забезпеченням медичних працівників з урахуванням загальноприйнятих у світі норм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена інакше, як за законом. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Стаття 63.

Кожен має право на безпечне і сприятливе для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Держава відповідальна за формування сприятливого для людини життєвого простору, недопущення негативного впливу на стан довкілля відповідно до закону, а також за попередження виробництва і розповсюдження небезпечних продуктів харчування та предметів побуту, об'єктивне інформування населення у цій сфері.

Стаття 64.

Кожна людина, яка проживає або тимчасово перебуває на території України, має право на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному та морально-психологічному стану. Це право забезпечується здійсненням заходів профілактичного і просвітницького характеру з метою недопущення поширення інформації, яка пропагує війну, релігійну та національну ворожнечу, принижує або ображає людину за національною, релігійною ознакою, її фізичними особливостями чи психічним станом здоров'я, а також залученням громадськості до вирішення питань захисту суспільної моралі та судовим захистом прав суб'єктів відносин у сфері виробництва, зберігання та поширення інформації відповідно до закону.

Стаття 65.

Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї.

Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття.

Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків.

Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.

Стаття 66.

Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу.

Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.

Стаття 67.

Кожен має право на освіту. Загальна доступність і безоплатність усіх видів освіти у державних і муніципальних учбових закладах гарантується.

Всі вільні у виборі освіти. Закон встановлює загальнообов'язковий рівень освіти. Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Держава забезпечує: доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам; розвиток системи працевлаштування випускників закладів професійно-технічної та вищої освіти; укомплектування навчальних закладів висококваліфікованими кадрами, їх державну атестацію та належне матеріальне, пенсійне та інше забезпечення з урахуванням загальноприйнятих у світі норм.

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі. Допускається заснування релігійних навчальних закладів, а також приватних навчальних закладів, які функціонують під наглядом держави за загальними нормами з питань освіти, встановленими законом.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Стаття 68.

Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Літературна, художня, наукова, технічна та будь-яка інша творчість вільні й заохочуються державою.

Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством, забезпечує державну безплатну атестацію наукових кадрів, їх матеріальне та інше забезпечення з урахуванням загальноприйнятих у світі норм.

Культурна спадщина охороняється законом.

Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Держава забезпечує контроль за використанням результатів літературної, художньої, наукової та технічної творчості, за захистом інтелектуальної власності та авторських прав громадян інших держав на території України.

Стаття 69.

Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Національних Зборів України з прав людини.

Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Стаття 70.

Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю, а також неналежним здійсненням функцій органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами при здійсненні ними своїх повноважень.

Стаття 71.

Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Для надання юридичної допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах, забезпечення права на захист від звинувачення в Україні діє інститут адвокатури, який включає державні, громадські та приватні організації.

Для посвідчення прав фізичних і юридичних осіб, фактів, що мають юридичне значення, угод, ідентифікації документів діє нотаріат.

В Україні відповідно до закону забезпечується державна атестація адвокатів та нотаріусів за умови наявності у претендентів вищої юридичної освіти.

Стаття 72.

Ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази.

За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу винні особи притягаються до кримінальної відповідальності.

Стаття 73.

Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер.

Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх скоєння не визнавалися законом як правопорушення.

Стаття 74.

Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Презумпція невинуватості є основою судочинства.

Ніхто не зобов'язаний і не може примушуватись доводити свою невинуватість чи свідчити проти себе або своїх близьких.

Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує повну матеріальну і моральну шкоду тим, кому вона завдана в результаті ухвалення неправосудного вироку.

Стаття 75.

Особа не несе відповідальності за відмову давати правоохоронним органам або суду свідчення або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Особа, затримана відповідно до закону у зв'язку із підозрою у вчиненні нею злочину має право на телефонний дзвінок. Про факт її затримання відповідні працівники органів державної влади повідомляють протягом 10 годин рідних або близьких осіб або законних представників згідно із законом. Порушення цього права є підставою для звільнення працівника органу державної влади із займаної посади.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду відповідно до закону.

Стаття 76.

Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.

Стаття 77.

Конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 36, 37, 39, 40, 41, 66, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76 цієї Конституції.

Глава 4. Основні обов'язки громадян

Стаття 78.

На кожного громадянина покладається моральний обов'язок, який не порушує його особистої свободи, використовувати свої духовні та фізичні сили так, як того вимагають загальне добро та права і свободи інших громадян.

Кожен має дотримуватися морально-етичних засад суспільства.

Стаття 79.

Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності.

Стаття 80.

Кожний зобов'язаний захищати конституційний лад і незалежність України, її територіальну цілісність і недоторканість, шанувати державні символи України.

Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

Стаття 81.

Кожний зобов'язаний сумлінно і вчасно сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. Розмір податків і зборів не повинен загрожувати економічній свободі і добробуту людини.

Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом.

Стаття 82.

Кожний зобов'язаний дотримуватись норм екологічної безпеки, не заподіювати шкоду природі, історико-культурній спадщині, відшкодовувати збитки, завдані порушенням законодавства про охорону довкілля, історико-культурній і духовній спадщині.

Стаття 83.

Правовий обов'язок утримувати і виховувати дітей, надавати їм освіту, піклуватися і доглядати за непрацездатними батьками є справою честі та гідності кожної людини.

ЧАСТИНА II. ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

РОЗДІЛ 3. ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА

Глава 5. Національні Збори України

Стаття 84.

Національні Збори України (Парламент) є вищим органом представницької влади Українського народу та єдиним державним органом законодавчої влади в Україні.

Національні Збори України складаються із двох Палат – Палати депутатів і Сенату.

Депутати і сенатори обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Порядок проведення виборів до Національних Зборів України встановлюється законом.

Стаття 85.

Повноваження депутата і сенатора здійснюється на постійній основі.

Депутати і сенатори, як члени Національних Зборів України, користуються рівними правами, є незалежними у здійсненні своїх повноважень від будь-яких органів державної влади та посадових осіб.

Депутати і сенатори не можуть мати іншого представницького мандата чи бути на державній службі.

Вимоги щодо несумісності мандата депутата та сенатора з іншими видами діяльності встановлюються законом.

Депутати і сенатори не є державними службовцями.

Депутати і сенатори за свою працю отримують від держави рівну винагороду. Збільшення розмірів цієї винагороди допускається лише для наступного складу Палат.

Не можуть бути обраними до Національних Зборів України громадяни, які мають судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Статус депутата і сенатора встановлюється Конституцією України та законами України.

Стаття 86.

Депутати і сенатори користуються парламентською недоторканістю: депутати і сенатори не можуть бути заарештовані у приміщенні Національних Зборів України під час сесії Палати депутатів або Сенату та під час проведення спільних засідань палат Парламенту без дозволу тієї Палати, до якої вони належать. Ця парламентська недоторканність депутатів і сенаторів не може бути обмежена навіть при запровадженні воєнного чи надзвичайного стану.

Депутати і сенатори не несуть юридичної відповідальності за голосування та за висловлювання своїх думок на засіданнях Палат і в їхніх органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп.

Стаття 87.

Посади депутата і сенатора несумісні з підприємницькою діяльністю та з будь-якою оплачуваною посадою, за винятком наукової, педагогічної або творчої роботи.

Депутати і сенатори не можуть бути членами наглядових (спостережних) рад суб'єктів підприємницької діяльності, за винятком опікунських (піклувальних) рад навчальних закладів, науково-дослідних і навчально-наукових установ.

Вони не можуть займати будь-яку посаду в іноземних суб'єктах підприємницької діяльності та в юридичних особах, діяльність яких пов'язана з іноземними суб'єктами підприємницької діяльності, або здійснювати іншу діяльність на їх користь.

Депутатам і сенаторам забороняється орендувати державне майно або отримувати державні концесії безпосередньо чи будь-яким іншим чином.

Стаття 88.

Перед вступом на посаду депутати та сенатори на засіданні відповідної Палати складають Українському народові таку присягу:

«Присягаю на вірність Україні. Зобов'язуюсь усіма своїми діями боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу.

Присягаю додержуватися Конституції України та законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх громадян України».

Присягу зачитує найстарший за віком депутат або сенатор перед відкриттям першої сесії новообраної Палати Національних Зборів України, після чого депутати та сенатори скріплюють присягу своїми підписами під її текстом.

Відмова скласти присягу має наслідком втрату мандата депутата або сенатора.

Повноваження депутатів і сенаторів починаються з моменту складення присяги.

Порушення присяги та порушення Конституції України є підставою для позбавлення парламентського мандата за рішенням Палати, до якої обраний депутат чи сенатор. Обов'язок порушення процедури імпичменту щодо депутат чи сенатора у цьому випадку лежить на комітеті з питань регламенту та етики відповідної палати. Ухилення такого комітету від розгляду цього питання або ухвалення рішення є підставою для порушення за рішенням одної третини членів відповідної Палати або за поданням Президента України або Генерального прокурора України процедури імпичменту проти депутатів та сенаторів, які підозріваються у порушенні Конституції України або Присяги, а також проти членів комітету регламенту та етики відповідної палати.

При виконанні своїх повноважень депутати і сенатори підзвітні Палаті, до якої вони обрані.

Стаття 89.

Повноваження депутатів та сенаторів припиняються одночасно з припиненням повноважень відповідної Палати Національних Зборів України, до складу якої вони обрані.

Дострокове припинення повноважень депутата і сенатора може мати місце в таких випадках:

- 1) припинення ними громадянства або виїзду на постійне проживання за межі України;
- 2) визнання їх судом у встановленому порядку недієздатними або безвісно відсутніми;
- 3) складення ними своїх повноважень за особистою заявою;
- 4) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо них.

Рішення про дострокове припинення повноважень депутата чи сенатора приймається відповідною Палатою. Депутат чи сенатор можуть оскаржити таке рішення у Верховному Суді України.

У випадку смерті депутата чи сенатора його повноваження вважаються припиненими за самим фактом смерті. Національні Збори України на спільному засіданні за доповіддю представника відповідного комітету Палати приймають до відома інформацію про смерть депутата або сенатора і припинення його повноважень.

У разі невиконання вимоги щодо несумісності мандата депутата або сенатора з іншими видами діяльності повноваження депутата або сенатора припиняються достроково відповідно до закону за рішенням суду.

Стаття 90.

Повноваження Національних Зборів України або відповідної Палати Національних Зборів України припиняються у день відкриття першого засідання Національних Зборів України нового скликання або відповідної Палати нового скликання.

Рішення про дострокове припинення повноважень Палати Національних Зборів України приймається самою Палатою або Президентом України після консультацій з відповідними Головами Палат Національних Зборів України, Бюро Палат, головами депутатських груп і фракцій у Палаті.

Президент України може розпустити Палату Національних Зборів України, якщо протягом тридцяти днів Палата Національних Зборів України не може розпочати засідання відповідно до статті 91 цієї Конституції.

Стаття 91.

Національні Збори України збираються за власним правом двічі на рік: у перший понеділок вересня і перший понеділок лютого.

Терміни осінньої і весняної сесій обох Палат є рівними.

Новообрані Палати збираються на перше засідання не пізніше 30 дня після виборів за умови обрання не менше двох третин від конституційного складу Палат. Якщо у відповідній Палаті залишається менше двох третин конституційного складу, Президент України може розпустити таку Палату, за винятком випадків, коли таке зменшення складу Палати мало місце в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Повноваження Палат закінчується з початком першого засідання Палат нового складу.

Палата депутатів і Сенат Національних Зборів України скликаються на позачергові сесії у випадках і в порядку, визначених їх регламентами, а також за пропозицією Президента України відповідно до цієї Конституції.

Палати збираються у дводенний термін без скликання у разі запровадження воєнного чи надзвичайного стану в Україні чи в окремих її місцевостях.

У разі закінчення строку повноважень Національних Зборів України або однієї з Палат під час дії воєнного чи надзвичайного стану їхні повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Національних Зборів України або Палати, обраних після скасування воєнного чи надзвичайного стану.

Стаття 92.

Ранкові та вечірні засідання Палат проводяться незалежно від кількості присутніх депутатів чи сенаторів.

Голосування на засіданнях Палат здійснюється у випадку наявності на засіданні не менше п'ятдесяти відсотків конституційного складу Палат у формах, встановлених Законом про Регламент Національних Зборів України або Регламентами Палат Національних Зборів України.

Засідання Палат проводяться, як правило, гласно і відкрито. Закрите засідання Національних Зборів України проводиться за рішенням більшості від конституційного складу Національних Зборів України або на вимогу однієї з Палат, якщо за це проголосувала більш ніж половина від конституційного складу Палати. Закрите засідання Палати проводиться за рішенням більшості від конституційного складу Палати.

Внутрішній розпорядок та процедура діяльності Палат визначаються їх регламентами. Протоколи засідань і підсумки голосувань регулярно оприлюднюються. Спільні засідання Палат відбуваються за єдиним Регламентом Національних Зборів України. Голосування на спільних засіданнях Палат є роздільним.

Рішення Національних Зборів України або Палат приймаються виключно на їх пленарних засіданнях шляхом голосування. Акти Палат ухвалюються за рішенням Палат більшістю від їх складу, якщо інше не передбачене Конституцією України. Актами Палат відповідно до закону є постанови, ухвали, заяви, резолюції, які підписуються Головою Палати. Актами Національних Зборів України є закони, кодекси, постанови, заяви, резолюції, ухвали.

Голосування на засіданнях здійснюється депутатом або сенатором особисто. Неучасть депутата або сенатора у голосуванні при ухваленні більше 50 відсотків рішень відповідною Палатою протягом чергової сесії є порушення Присяги, за винятком хвороби. Порушення принципу особистого голосування депутата чи сенатора тягне за собою кримінальну відповідальність.

Стаття 93.

Палата депутатів і Сенат Національних Зборів України формують органи відповідної палати, зокрема обирають зі свого складу для здійснення законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до її повноважень, відповідно до Конституції України створюють з числа депутатів і сенаторів комітети відповідно Палати депутатів або Сенату Національних Зборів України, обирають голів, перших заступників, заступників голів та секретарів цих комітетів.

Палата депутатів і Сенат Національних Зборів України у межах своїх повноважень можуть створювати тимчасові спеціальні комісії для підготовки і попереднього розгляду питань та парламентських слухань.

Для проведення парламентських розслідувань з питань, що становлять суспільний інтерес, Палата депутатів і Сенат Національних Зборів України утворюють тимчасові слідчі комісії, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу відповідної Палати. Висновки і пропозиції тимчасових слідчих комісій не є вирішальними для слідства і суду.

Посадові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій зобов'язані з'являтися до комітетів і комісій за їх викликом, подавати необхідну інформацію у встановлений термін.

Ухвали комітетів і комісій підлягають розгляду відповідними органами та посадовими особами державної влади і місцевого самоврядування.

Організація і порядок діяльності комітетів Верховної Ради України, її тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій встановлюються законом.

Стаття 94.

Палати обирають зі свого складу Бюро. Бюро Палати здійснює підготовку її сесійних засідань, координує діяльність комітетів і комісій, сприяє депутатам і сенаторам у здійсненні ними своїх повноважень, забезпечує їх необхідною інформацією, проводить іншу організаційну роботу, визначену в її Регламенті.

До складу Бюро входять Голова Палати, який є Головою Бюро, заступники Голови Палати і голови комітетів.

Голова Палати веде її пленарні засідання і наділяється розпорядчими повноваженнями.

Голова Палати не може мати будь-яких формальних зв'язків із політичними партіями або всеукраїнськими об'єднаннями громадян.

Стаття 95.

Палата депутатів і Сенат Національних Зборів України збираються на спільні засідання Національних Зборів України у випадках:

1) не пізніше десяти днів після першого засідання новообраної Палати для складення присяги новообраними членами Палати та обрання нею Голови Палати;

2) відкриття і закриття сесій Національних Зборів України;

3) прийняття Закону України про Регламент Національних Зборів України, ухвалення законів, кодексів, постанов, заяв, декларацій і звернень.

4) визначення засад внутрішньої та зовнішньої політики;

5) проголошення акту обрання Президента України, прийняття від Президента України конституційної присяги; прийняття чи відхилення відставки Президента України; вирішення питань про тимчасове виконання функцій Президента України у випадках, передбачених цією Конституцією;

6) заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

7) оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру або запровадження воєнного стану; схвалення рішення Президента України про запровадження надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, загальну або часткову мобілізацію, використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України;

8) прийняття рішення про проведення Всеукраїнського референдуму про дострокове припинення повноважень Президента України і для прийняття рішення про проведення виборів нового Президента України при достроковому припиненні його повноважень;

9) оголошення рішень, прийнятих Всеукраїнським референдумом, якщо ці рішення не оголошені у встановленому порядку протягом п'ятнадцяти днів після проведення референдуму.

Головує на спільних засіданнях Палат Голова Палати депутатів Національних Зборів України.

Стаття 96.

Депутат або сенатор мають право на засіданні Палати або на сесії Національних Зборів України звернутися із запитом з питань депутатської діяльності, визначеної Конституцією України та законами України, до органів Національних Зборів України, до Кабінету Міністрів України, до керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування і форм власності.

Керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій зобов'язані повідомити депутата або сенатора про результати розгляду його запиту.

Депутатські запити і звернення, які подані з порушенням цього правила або містять конфлікт інтересів та спрямовані на захист приватних чи комерційних інтересів, обговорюються на засіданні відповідної Палати та є підставою для проведення перевірки відповідно до закону.

Засідання Палат та Національних Зборів України транслюються у режимі прямого ефіру відповідним парламентським телерадіоканалом та іншими засобами масової інформації.

Глава 6. Палата депутатів Національних Зборів України

Стаття 97.

Палата депутатів складається з 300 депутатів, які обираються по єдиному загальноукраїнському багатомандатному виборчому округу за пропорційною системою з відкритими партійними списками терміном на 4 роки.

Стаття 98.

Депутат має бути громадянином України, постійно мешкати в Україні протягом останніх 20 років, володіти державною мовою.

Стаття 99.

Палата депутатів працює сесійно.

Палата депутатів є повноважною за умови обрання не менш як двох третин від її конституційного складу.

Палата депутатів збирається на першу сесію не пізніше ніж на тридцятий день після офіційного оголошення результатів виборів.

Перше засідання Палати депутатів відкриває найстарший за віком депутат Національних Зборів України.

Порядок роботи Палати депутатів встановлюється Конституцією України, законом про Регламент Національних Зборів України та Регламентом Палати депутатів.

У засіданнях Палати депутатів з правом одного виступу під час чергової сесії із найбільш важливих питань та ухвалення конституційних законів можуть брати участь представник Всеукраїнської Ради Церков та Релігійних Організацій, Уповноважений Національних Зборів України з прав людини, Генеральний прокурор України, Голова Рахункової Палати України, Голова Асоціації місцевого самоврядування України.

Стаття 100.

До основних повноважень Палати депутатів належать:

- 1) розгляд і схвалення законопроектів;
- 2) здійснення парламентського контролю за дотриманням законів у межах, визначених цією Конституцією;
- 3) погодження персонального складу Кабінету Міністрів України, запропонованого коаліцією депутатських груп і фракцій;
- 4) затвердження програми діяльності Кабінету Міністрів України, вирішення питання про довір'я до Кабінету Міністрів України;
- 5) контроль за діяльністю Національного банку України та Фонду державного майна України;
- 6) розслідування звинувачень у порядку оголошення імпідменту Президенту України, депутатам і сенаторам, міністрам, головам та суддям Конституційного та Верховного Суду України, главам дипломатичних представництв за кордоном, Голові Національного банку України, Голові Фонду державного майна України і Голові Рахункової Палати. Постанова Палати щодо звинувачення цих осіб має бути прийнята не менш як двома третинами від загальної кількості всіх депутатів. Процедура імпідменту Президенту України визначається законом;
- 8) прийняття законів про амністію;
- 9) затвердження Бюджету України та внесення змін до нього; контроль за виконанням Бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання;
- 10) затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля;
- 11) призначення виборів Президента України у строки, передбачені цією Конституцією;
- 12) усунення Президента України з поста в порядку особливої процедури (імпідменту), встановленому статтею 130 цієї Конституції;
- 13) надання згоди на призначення Президентом України Прем'єр-міністра України;
- 14) здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до цієї Конституції;
- 15) затвердження рішень про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав,

банків і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням;

16) призначення чи обрання на посади, звільнення з посад, надання згоди на призначення і звільнення з посад осіб у випадках, передбачених цією Конституцією;

17) призначення на посади та звільнення з посад за поданням Президента України Голови та інших членів Рахункової палати;

18) призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України за поданням Президента України;

19) призначення та звільнення половини складу Ради Національного банку України;

20) надання у встановлений законом строк згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України;

21) прийняття рішення про направлення запиту до Президента України на вимогу депутата, групи депутатів чи комітету, попередньо підтриманого не менш як однією третиною від конституційного складу Палати;

22) затвердження кошторису Національних Зборів України та структури Апарату Національних Зборів України;

24) затвердження переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації; визначення правових засад вилучення об'єктів права приватної власності;

25) заслуховування відповідей на запити депутатів, проведення парламентських розслідувань, слухань з питань, що стосуються предмета відання Палати.

Палата депутатів здійснює інші повноваження, які відповідно до Конституції України віднесені до її відання.

Стаття 101.

Палата депутатів здійснює виняткові повноваження розпорядження майном, що знаходиться на балансі держави (Державної скарбниці), у тому числі рухомим і нерухомим майном, кредитними активами, іншими видами доходів.

Стаття 102.

У Палаті депутатів за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій формується коаліція депутатських груп і фракцій, до складу якої входить більшість депутатів від конституційного складу Палати, які є членами цих депутатських груп і фракцій.

Коаліція депутатських фракцій у Палаті депутатів формується протягом одного місяця з дня відкриття першого засідання Палати депутатів, що проводиться після чергових або позачергових виборів депутатів, або протягом місяця з дня припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Палаті депутатів.

Створення коаліції оформляється угодою, яка має публічний характер та оприлюднюється до офіційного внесення кандидатури на посаду Прем'єр-міністра України на розгляд Президента України.

Коаліція депутатських фракцій у Палаті депутатів відповідно до цієї Конституції вносить пропозиції Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а також відповідно до цієї Конституції вносить пропозиції щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України.

Засади формування, організації діяльності та припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Палаті депутатів встановлюються Конституцією України, законом про Регламент Національних Зборів України та Регламентом Палати депутатів.

Депутатська фракція у Палаті депутатів, до складу якої входить більшість депутатів від конституційного складу Палати депутатів, має права коаліції депутатських фракцій у Палаті депутатів, передбачені цією Конституцією.

За меншістю визнається право на опозицію. Лідером опозиції з правом формування опозиційного уряду є лідер найбільшої фракції, яка не увійшла до правлячої коаліції. Лідеру опозиції призначається місячне грошове утримання у розмірі зарплати Прем'єр-міністра України.

Опозиції надається право заміщення посад керівників комітетів з питань свободи слова та інформації, депутатської етики та регламенту, бюджетного, прав людини.

Опозиція має право на формування порядку денного двох засідань Палати депутатів щомісячно. Права та обов'язки опозиції визначаються законом.

Стаття 103.

Палата депутатів обирає із свого складу Голову Палати і заступника Голови Палати та відкликає їх з цих посад.

Голова Палати:

- 1) веде засідання Палати депутатів;
- 2) головує на спільному засіданні Палат під час засідань Національних Зборів України;
- 3) організовує роботу Палати, координує діяльність її органів;
- 4) підписує рішення, прийняті Палатою;
- 5) представляє Палату у зносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав;
- 6) організовує роботу Апарату Національних Зборів України.

Голова Палати депутатів здійснює повноваження, передбачені цією Конституцією, у порядку, встановленому законом про Регламент Національних Зборів України.

Стаття 104.

Палата депутатів за пропозицією Президента України або не менш як однієї третини депутатів від свого конституційного складу може розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів України та прийняти резолюцію недовіри Кабінету Міністрів України більшістю від конституційного складу Палати депутатів.

Питання про відповідальність Кабінету Міністрів України не може розглядатися Палатою депутатів більше одного разу протягом однієї чергової сесії Національних Зборів України, а також протягом року після схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України або протягом останньої сесії Палати депутатів.

Стаття 105.

Повноваження Палати депутатів, що обрана на позачергових виборах, проведених після дострокового припинення Президентом України повноважень Палати депутатів попереднього скликання, не можуть бути припинені протягом одного року з дня її обрання.

Повноваження Палати депутатів не можуть бути достроково припинені Президентом України в останні три місяці строку повноважень цієї Палати.

Президент України має право достроково припинити повноваження Палати депутатів Національних Зборів України, якщо:

- 1) протягом одного місяця у Палаті депутатів не сформовано коаліцію депутатських груп і фракцій відповідно до статті 102 цієї Конституції;
- 2) протягом шістдесяти днів після відставки Кабінету Міністрів України не сформовано персональний склад Кабінету Міністрів України;
- 3) протягом місяця після офіційного подання не розглянута програма дій Кабінету Міністрів України;
- 4) протягом трьох місяців після офіційного внесення не схвалений проект Бюджету України на наступний рік.
- 5) за результатами Всеукраїнського референдуму про недовіру Президенту України, ініційованого Палатою депутатів, Президент України отримує довіру виборців.

Глава 7. Сенат Національних Зборів України

Стаття 106.

Сенат Національних Зборів України формується на основі рівного представництва областей, Автономної Республіки Крим, Столичного округу Київ, міста Севастополя – по 3 сенатори, які обираються безпосередньо виборцями цих адміністративно-територіальних одиниць за мажоритарною системою відносної більшості у багатомандатних виборчих округах терміном на 6 років (з поновленням третини складу Сенату кожних 3 роки). Пожиттєвими сенаторами є також Президенти України після закінчення своїх президентських повноважень, за винятком випадків, коли вони були усунуті з посади у порядку імпичменту.

Утворення парламентських фракцій в Сенаті забороняється.

Стаття 107.

Сенатором може бути громадянин України, який досяг на день виборів не менше 35 років, постійно мешкає в Україні протягом останніх 20 років, володіє державною мовою.

Стаття 108.

Сенат працює сесійно.

Сенат є повноважним за умови обрання не менш як двох третин від його конституційного складу.

Сенат збирається на першу сесію не пізніше ніж на тридцятий день після офіційного оголошення результатів виборів.

Перше засідання Сенату відкриває найстарший за віком сенатор Національних Зборів України.

Порядок роботи Сенату встановлюється Конституцією України, законом про Регламент Національних Зборів України та Регламентом Сенату.

У засіданнях Сенату з правом одного виступу на черговій сесії із найбільш важливих питань та ухвалення конституційних законів можуть брати участь Головуючий у Всеукраїнській Раді Церков та Релігійних Організацій, Уповноважений Національних Зборів України з прав людини, Генеральний прокурор України, Голова Рахункової Палати України, Голова Асоціації місцевого самоврядування України.

Стаття 109.

До основних повноважень Сенату Національних Зборів України належать:

- 1) розгляд і схвалення законопроектів;
- 2) здійснення парламентського контролю за дотриманням законів у межах, визначених цією Конституцією;
- 3) внесення змін в адміністративно-територіальний устрій;
- 4) здійснення контролю за реалізацією прав і свобод людини та громадянина, прав національних меншин, а також прав органів місцевого самоврядування;
- 5) надання згоди на призначення Президентом глав дипломатичних представництв України в інших державах і представників України при міжнародних організаціях;
- 6) надання згоди Президенту на будь-яке перебування чи переміщення територією України іноземних військових підрозділів, а також на використання українських військовослужбовців за межами України; схвалення рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України;
- 7) розгляд і прийняття рішень згідно з Конституцією України щодо звинувачень у порядку імпичменту за дії, вчинені вищими посадовими особами при виконанні ними своїх службових обов'язків;
- 8) прийняття рішення про направлення запиту до Президента України на вимогу сенатора, групи сенаторів чи Комітету Сенату, заслуховування відповідей за запитами сенаторів; проведення парламентських розслідувань і слухань, що стосуються предмету відання Сенату;
- 9) призначення Міністра внутрішніх справ України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України та про призначення Голови Служби безпеки України;
- 10) призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Національних Зборів України з прав людини; заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні;
- 11) призначення половини складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення із числа представників всеукраїнських громадських організацій;
- 12) призначення на посаду та припинення повноважень членів Центральної виборчої комісії за поданням Президента України із числа представників всеукраїнських громадських організацій;
- 13) затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Збройних Сил України, Служби безпеки України, інших, утворених відповідно до законів України, військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України;
- 14) призначення на посаду та звільнення з посади керівника Апарату Національних Зборів України;
- 15) надання згоди на призначення на посади та звільнення з посад Президентом України Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України;
- 16) призначення на посаду та звільнення з посади за поданням Президента України Генерального прокурора України; висловлення недовіри Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади;
- 17) призначення третини складу Конституційного Суду України;
- 18) призначення суддів безстроково;
- 19) утворення судів;

- 20) затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації;
- 21) надання у встановлений законом строк згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України;
- 22) призначення чергових та позачергових виборів до органів місцевого самоврядування;
- 23) дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим або обласних рад за наявності висновку Конституційного Суду України про порушення ними Конституції України або законів України;
- 24) призначення позачергових виборів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим; надання згоди органам державної влади земель на участь в реалізації програм міжнародного співробітництва;
- 25) призначення за поданням всеукраїнських професійних громадських організацій фінансистів, банкірів, економістів та юристів на посади та звільнення з посад Голови Антимонопольного комітету України, Голови Фонду державного майна України;
- 26) розпуск територіальних рад землі або району, місцевих рад села, містечка або міста за поданням Президента України у разі порушення ними Конституції України у триденний строк після звернення.

Стаття 110.

Сенат обирає зі свого складу Голову Сенату, першого заступника і заступника Голови Сенату та відкликає їх з цих посад.

Голова Сенату:

- 1) веде засідання Сенату;
- 2) організовує роботу Сенату, координує діяльність його органів;
- 4) підписує рішення, прийняті Сенатом;
- 5) представляє Сенат у зносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав.

Голова Сенату здійснює повноваження, передбачені цією Конституцією, у порядку, встановленому законом про Регламент Національних Зборів України та Регламентом Сенату.

Глава 8. Законодавчий процес

Стаття 111.

Законодавчий процес включає ініціювання, підготовку, подання, розгляд, ухвалення, набрання юридичної сили та оприлюднення конституційних і звичайних законів та кодексів законів.

Законодавчий процес здійснюється у порядку, встановленому цією Конституцією та відповідним Законом України.

Стаття 112.

Законодавча ініціатива належить:

- 1) Українському народу;
- 2) Президенту України;
- 3) депутатам і сенаторам Національних Зборів України;
- 4) комітетам і комісіям Палат Національних Зборів України;
- 5) Кабінету Міністрів України.

Законопроект може вноситись у будь-яку Палату. Законопроекти, що передбачають фінансові витрати, вносяться виключно в Палату депутатів Національних Зборів України.

Стаття 113.

Національні Збори України ухвалюють закони, кодекси, постанови та інші акти більшістю від свого конституційного складу, крім випадків, передбачених цією Конституцією.

Стаття 114.

Конституційними законами України визначаються:

- 1) права і свободи людини та громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина;
- 2) громадянство, правосуб'єктність громадян, статус іноземців та осіб без громадянства;
- 3) права корінних народів і національних меншин (общин);
- 4) порядок застосування мов;

- 5) порядок використання і захисту державних символів;
- 6) організація і діяльність органів влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики;
- 7) засади місцевого самоврядування;
- 8) статус Столичного округу Київ; спеціальний статус інших міст;
- 9) основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку;
- 10) організація адміністративно-територіального устрою держави, режим національної території та державного кордону;
- 11) правовий режим воєнного і надзвичайного стану, зон надзвичайної екологічної ситуації;
- 12) організація і порядок проведення виборів та референдумів;
- 13) організація і порядок діяльності Національних Зборів України, Кабінету Міністрів України та інших органів державної влади;
- 14) статус депутатів та сенаторів;
- 15) утворення і ліквідація судів за поданням
- 16) засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

Стаття 115.

Виключно законами України встановлюються:

- 1) Бюджет України і бюджетна система України; система оподаткування, податки і збори; засади створення та функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України; порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу; порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види і типи; засади використання природних ресурсів, виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу, освоєння космічного простору, організації та експлуатації енергосистем, транспорту і зв'язку;
- 2) основи соціальної політики, соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення, засади регулювання праці й зайнятості, прийняття загальнодержавних заходів щодо безробіття; шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, освіти, культури й охорони здоров'я; захисту суспільної моралі, екологічної безпеки;
- 3) правовий режим власності;
- 4) правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання;
- 5) засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи;
- 6) засади регулювання демографічних та міграційних процесів;
- 7) засади утворення і діяльності політичних партій, інших об'єднань громадян, засобів масової інформації;
- 8) судоустрій, судочинство, статус суддів, засади судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання та слідства, нотаріату, органів і установ виконання покарань; основи організації та діяльності адвокатури;
- 9) порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав; порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України;
- 10) порядок встановлення державних стандартів;
- 11) державні нагороди;
- 12) військові звання, дипломатичні ранги та інші спеціальні звання;
- 13) державні свята;
- 14) порядок утворення і функціонування вільних та інших спеціальних зон, що мають економічний чи міграційний режим, відмінний від загального;
- 15) встановлення податків і зборів загальнодержавного значення; формування і затвердження Бюджету України; визначення витрат для виконавчої, законодавчої та судової гілок влади; заслуховування їх щорічних звітів про використання виділених коштів;
- 16) затвердження національного боргу і регулювання його виплати, надання дозволу на випуск позики та визначення порядку її погашення; організація державного кредиту; визначення основ фінансової, цінової, податкової, інвестиційної, зовнішньоекономічної та митної політики; утворення вільних економічних зон;
- 17) вирішення питань карбування монет, емісії грошей, визначення їх типів, вартості й найменування;
- 18) встановлення одиниць ваги, міри і часу;

- 19) визначення загальної політики в сферах сільського господарства і промисловості, використання природних ресурсів;
- 20) визначення основ демографічної та міграційної політики;
- 21) визначення основ екологічної і науково-технічної політики;
- 22) визначення порядку використання засобів зв'язку, режиму залізничних і шосейних доріг, каналів та портів; визначення організації та експлуатації енергосистем і транспорту;
- 23) визначення основних правил здійснення дипломатичних і консульських стосунків, порядку укладання і денонсації міжнародних договорів, порядку приєднання України до міжнародних організацій.

Законом України оголошується амністія.

Питання, які не належать до виключної сфери закону та виключних повноважень Парламенту, регулюються нормативно-правовими або нормативно-адміністративними актами органів державної влади та актами органів місцевого самоврядування.

Стаття 116.

Законопроекти розглядаються на роздільних засіданнях Палат Національних Зборів України.

Законопроект, у тому вигляді, в якому був схвалений в одній із Палат, передається на розгляд іншої Палати. У разі схвалення законопроекту в цій Палаті без змін, законопроект вважається прийнятим. Якщо ця Палата внесла зміни чи доповнення до законопроекту, вони можуть бути відхилені рішенням Палати, яка розглядала законопроект першою, схваленим не менш ніж двома третинами голосів від її складу. Рішення Палати про ухвалення закону оформляється постановою Палати, яка підписується Головою Палати.

Всі законопроекти, пов'язані з фінансовими витратами, разом з відповідними висновками Рахункової Палати розглядаються Палатою депутатів Національних Зборів України.

Зміни чи доповнення до таких законопроектів, внесені Сенатом Національних Зборів України, схвалюються чи відхиляються в ході повторного голосування у Палаті депутатів Національних Зборів України простою більшістю голосів від її складу.

Проекти законів можуть попередньо обговорюватись узгоджувальною комісією Палат, утвореною ними на паритетних засадах. Проекти обговорені та узгоджені на засіданні такої комісії, приймаються Палатами в цілому.

Законопроект, відхилений Палатою у першому читанні, може бути поставлений на повторне обговорення не раніше наступної сесії.

Окремі законопроекти за узгодженим рішенням обох Палат можуть бути винесені на Всеукраїнський референдум.

Стаття 117.

Законопроект, схвалений в обох Палатах, в трьохденний термін Головою тієї Палати, яка його схвалила останньою, та за підписом Голови цієї Палати надсилається Президенту України для підписання й офіційного оприлюднення.

Президент України протягом 15 днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання. Президент України може скористатися правом відкладального вето і повернути поданий на підпис закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями та зауваженнями для повторного розгляду всього закону чи окремих його положень до тієї Палати, в яку законопроект був внесений.

Якщо під час повторного розгляду закон буде знову прийнятий не менш як двома третинами від конституційного складу кожної палати, Президент України зобов'язаний його підписати та офіційно оприлюднити протягом десяти днів.

У разі, якщо Президент України протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду, закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений Головою Палати депутатів Національних Зборів України.

Не підлягають підписанню Президентом України акти Палат, прийняті як постанови, заяви, резолюції, звернення на спільних або роздільних засіданнях Палат.

Стаття 118.

Закон набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.

Закони оприлюднюються державною мовою.

Зміни та доповнення до законів приймаються в тому ж порядку, в якому ухвалюються самі закони.

РОЗДІЛ 4. ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

Глава 9. Статус Президента України

Стаття 119.

Президент є Главою Української держави.

Президент виступає від мені держави, є гарантом національної безпеки, державного суверенітету, територіальної цілісності України, і правонаступності держави, додержання Конституції України та законів України, прав і свобод людини і громадянина, соціальної справедливості.

Стаття 120.

Президента України обирають громадяни України за мажоритарною виборчою системою на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Президентом України може бути обраний громадянин України, який на день виборів досяг тридцяти п'яти років, має право голосу, проживає в Україні протягом двадцяти останніх перед днем виборів років, володіє державною мовою.

Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше, ніж два строки підряд.

Президент України не може мати іншого представницького мандата, обіймати посаду в органах державної влади або в об'єднаннях громадян, а також займатися, а також займатися будь-якою іншою оплачуваною роботою, підприємницькою діяльністю чи входити до складу керівного органу або наглядової ради підприємства, що має на меті одержання прибутку.

Чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Президента України. У разі дострокового припинення повноважень Президента України вибори Президента України проводяться в період дев'яноста днів з дня припинення повноважень Президента України.

Порядок проведення виборів Президента України встановлюється законом. Результати виборів Президента України мають бути оголошені Центральною виборчою комісією не пізніше ніж через 60 днів після проведення голосування.

Якщо Центральна виборча комісія не оприлюднила результати виборів Президента України протягом 60 днів після голосування, результати таких виборів оприлюднює протягом наступних двох днів Верховний Суд України.

Стаття 121.

Новообраний Президент України вступає на пост не пізніше ніж через тридцять днів після офіційного оголошення результатів виборів, з моменту складення присяги Українському народові на урочистому засіданні Національних Зборів України.

Приведення Президента України до присяги здійснює Голова Конституційного Суду України.

Президент України складає таку присягу:

«Я, (ім'я та прізвище), волею Українського народу обраний (обрана) Президентом України, заступаючи на цей високий пост, урочисто присягаю на вірність Україні. Зобов'язуюсь усіма своїми справами боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу, обстоювати права і свободи громадян, додержуватися Конституції України і законів України та норм суспільної моралі, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників, підносити авторитет України у світі».

Президент України, обраний на позачергових виборах, складає присягу у п'ятиденний строк після офіційного оголошення результатів виборів.

У випадку неможливості складення присяги Президентом України на урочистому засіданні Національних Зборів України Президент України може скласти присягу Українському народу шляхом проголошення присяги через урочисту трансляцію Першим каналом Національної телекомпанії України та Першим каналом Національної радіокомпанії України у режимі прямого ефіру.

Стаття 122.

Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень.

Посада Президента є символом держави. За посягання на честь і гідність, публічну образу чи зневагу Президента України винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону.

Звання Президента України охороняється законом і зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпічменту.

Стаття 123.

Президент України:

- 1) забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави;
- 2) є гарантом прав і свобод громадян;
- 3) звертається з посланнями до народу та із щорічними та позачерговими посланнями до Національних Зборів України про внутрішнє і зовнішнє становище України;
- 4) забезпечує проведення єдиної внутрішньої і зовнішньої політики;
- 5) представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України;
- 6) приймає рішення про визнання іноземних держав;
- 7) утворює дипломатичні представництва України в інших державах та при міжнародних організаціях;
- 8) призначає за погодженням із Сенатом Національних Зборів України та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі й відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав;
- 9) призначає Всеукраїнський або місцеві референдуми, проголошує Всеукраїнський референдум за народною ініціативою, оголошує результати референдумів;
- 10) призначає вибори до Національних Зборів України у порядку і строки, встановлені цією Конституцією;
- 11) припиняє повноваження Палати депутатів Національних Зборів України та призначає дострокові вибори до неї у випадках, визначених цією Конституцією;
- 12) вносить у Палату депутатів Національних Зборів України за пропозицією коаліції депутатських фракцій, сформованої відповідно до цієї Конституції, подання про погодження кандидатури Прем'єр-міністра України у строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після отримання такої пропозиції; призначає за згодою Палати депутатів та Сенату Національних Зборів України Прем'єр-міністра України;
- 13) вносить на розгляд Сенату Національних Зборів України кандидатури на призначення на посади Міністра внутрішніх справ, Міністра оборони, Міністра закордонних справ, Міністра надзвичайних ситуацій, Голови Служби безпеки України, Голови Антимонопольного комітету України та Голови Фонду державного майна України;
- 14) підписує, оприлюднює та бере до виконання за кони, прийняті Національними Зборами України;
- 15) призначає за поданням всеукраїнських професійних громадських організацій юристів третину складу Конституційного Суду України та третину складу Вищої Ради Юстиції;
- 16) має право вето щодо прийнятих Національними Зборами України законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд Національними Зборами України;
- 17) вносить подання про призначення Сенатом Національних Зборів України Генерального прокурора України та звільнення його з посади;
- 18) вносить до Палати депутатів Національних Зборів України кандидатури на призначення на посаду або пропозиції про звільнення з посади Голови Національного банку України, призначає за поданням всеукраїнських професійних громадських організацій фінансистів, банкірів, економістів та юристів на посади половину складу Ради Національного банку України;
- 19) вносить до Сенату Національних Зборів України пропозиції про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, призначає за поданням всеукраїнських професійних громадських організацій журналістів, письменників, кіномитців та інших творчих професій половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення,;
- 20) ініціює скликання позачергових засідань Національних Зборів України та окремих Палат;
- 21) вносить до Палати депутатів Національних Зборів України за поданням всеукраїнських професійних громадських організацій фінансистів, банкірів, економістів та юристів кандидатури для призначення на посади Голови та членів Рахункової палати;

- 22) вносить за поданням всеукраїнських професійних громадських організацій до Сенату Національних Зборів України пропозиції про призначення на посади та припинення повноважень і звільнення з посад Голови та членів Центральної виборчої комісії;
- 23) є Верховним Головнокомандувачем, якому підпорядковуються Збройні Сили України та інші військові формування України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави;
- 24) очолює Раду національної безпеки і оборони України;
- 25) вносить Національним Зборам України подання про оголошення стану війни та укладення миру або запровадження воєнного стану в Україні, приймає рішення про запровадження надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України;
- 26) приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України;
- 27) ухвалює укази про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації та вносить їх на затвердження до Сенату Національних Зборів України;
- 28) є гарантом виконання судових рішень;
- 29) присвоює вищі військові звання, вищі дипломатичні ранги та інші вищі спеціальні звання і класні чини;
- 30) нагороджує відповідно до закону державними нагородами;
- 31) встановлює президентські відзнаки та нагороджує ними відповідно до закону;
- 32) приймає рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні;
- 33) здійснює помилування;
- 34) для здійснення своїх повноважень створює консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби у межах коштів, передбачених у Бюджеті України;
- 35) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України.

Президент України не може передавати свої повноваження іншим особам або органам.

Президент України на основі та на виконання Конституції України і законів України видає укази та розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України.

Акти Президента України, видані в межах повноважень, передбачених пунктами 7, 25, 26, 27, 29 цієї статті, скріплюються підписами Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання.

Стаття 124.

Президент України може у будь-який час звернутись до Верховного Суду України щодо скасування актів Кабінету Міністрів України, міністерств України, інших органів державної виконавчої влади у разі їх невідповідності Конституції України, законам України та актам Президента України.

Президент України може у будь-який час звернутись до Конституційного суду України за висновком щодо відповідності Конституції України законів, прийнятих Національними Зборами України, у разі необхідності вимагати невідкладного розгляду такого звернення Конституційним судом України.

Стаття 125.

Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.

Рада національної безпеки і оборони України координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони відповідно до закону.

Головою Ради національної безпеки і оборони України є Президент України.

Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України і затверджує його своїм указом.

До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України, Голова Державної служби із надзвичайних ситуацій України.

У засіданнях Ради національної безпеки і оборони України можуть брати участь з правом дорадчого голосу Голови Палат Національних Зборів України.

Засідання Ради національної безпеки і оборони України є правомочними, якщо у них беруть участь не менш як три четверті членів Ради національної безпеки і оборони України.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України приймаються більшістю голосів із числа присутніх на засіданні членів Ради національної безпеки і оборони України.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України вводяться в дію указами Президента України та є обов'язковими на території України.

Компетенція та функції Ради національної безпеки і оборони України визначаються законом.

Стаття 126.

Всеукраїнський референдум про дострокове припинення повноважень Президента України може бути проведений за ініціативою більшості складу Палати депутатів Національних Зборів України чи не менше як трьох мільйонів виборців.

Якщо за рішенням Всеукраїнського референдуму буде висловлено недовіру Президенту України, він подає у відставку у день оприлюднення рішення Всеукраїнського референдуму, а Національні Збори України призначають вибори нового Президента України. У випадку відмови Президента України подати у відставку або неподання ним у відставку протягом 12 годин з моменту оголошення результатів Всеукраїнського референдуму повноваження виконувача обов'язків Президента України до обрання нового Президента України переходять до Прем'єр-міністра України.

Якщо за рішенням Всеукраїнського референдуму, проведеного за ініціативою Палати Депутатів, Президент України одержить довіру виборців, він оголошує розпуск Палати Депутатів і призначає нові вибори.

Стаття 127.

Президент України виконує свої повноваження до вступу на пост новообраного Президента України.

Повноваження Президента України припиняються достроково у разі:

- 1) відставки;
- 2) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 3) усунення з поста в порядку імпічменту;
- 4) смерті.

Стаття 128.

Відставка Президента України набуває чинності з моменту проголошення ним особисто на засіданні Національних Зборів України заяви про відставку та її прийняття Головою Конституційного Суду України

Стаття 129.

Неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я має бути встановлена на засіданні Національних Зборів України і підтверджена рішенням, прийнятим більшістю від конституційного складу Палат на підставі письмового подання Верховного Суду України, підготовленого за зверненням Палати депутатів або Сенату Національних Зборів України, і медичного висновку.

Стаття 130.

Президент України може бути усунений з поста Національними Зборами України в порядку імпічменту у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину.

Питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту ініціюється за рішенням більшості від конституційного складу однієї з палат Національних Зборів України.

Для проведення розслідування створюється спеціальна тимчасова слідча комісія, до складу якої включаються спеціальний прокурор і спеціальні слідчі.

Висновки і пропозиції тимчасової слідчої комісії розглядаються на засіданні Національних Зборів України.

За наявності підстав Сенат Національних Зборів України може не менш як трьома четвертими від конституційного складу ухвалити рішення про звинувачення Президента України, яке є підставою для проведення розгляду Палатою депутатів Національних Зборів України питання про порушення процедури імпічменту щодо Президента України.

Рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту приймається Національними Зборами України не менш як двома третинами голосів від їх конституційного складу після перевірки справи Конституційним Судом України і отримання його висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент та отримання висновку Верховного Суду України про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину.

Стаття 131.

У разі дострокового припинення повноважень Президента України відповідно до статей 126, 127, 128, 129, 130 цієї Конституції виконання обов'язків Президента України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на Прем'єр-міністра України. У випадку неможливості тимчасового заміщення Прем'єр-міністром посади Президента України обов'язки Президента України покладаються на Голову Палати депутатів Національних Зборів України. Прем'єр-міністр України, Голова Палати депутатів у період виконання ними обов'язків Президента України не можуть здійснювати повноваження, передбачені пунктами 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 29, 30, 32, 34, 35, 36, 37, 40 статті 123 цієї Конституції.

Стаття 132.

У разі дострокового припинення повноважень Президента України Національні Збори України не пізніше 10 днів з дня дострокового припинення повноважень Президента України ухвалюють рішення про проведення виборів нового Президента України, які мають відбутися протягом 90 днів.

РОЗДІЛ 5. ДЕРЖАВНА ВИКОНАВЧА ВЛАДА

Глава 10. Загальні положення

Стаття 133.

Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи державної виконавчої влади становлять єдину систему органів державної виконавчої влади.

Центральні та місцеві органи державної виконавчої влади підпорядковані, підконтрольні і підзвітні Кабінету Міністрів України та підконтрольні Президенту України.

Стаття 134.

Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, Міністром, керівником центрального органу державної виконавчої влади може бути громадянин України не молодший 35 років, який володіє державною мовою, має вищу освіту, мешкає в Україні не менше 20 останніх років.

Стаття 135.

Члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та місцевих органів державної виконавчої влади не мають права суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, крім викладацької, наукової та творчої у позаробочий час, входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства, що має на меті одержання прибутку.

Стаття 136.

Організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних органів виконавчої влади визначаються Конституцією України та законами України.

Державну виконавчу владу на місцях здійснюють місцеві органи державної виконавчої влади та виконавчі органи місцевого самоврядування, повноваження та порядок формування і діяльності яких визначається особливостями територіальної організації влади, встановленими Конституцією України та законами України.

Глава 11. Кабінет Міністрів України

Стаття 137.

Кабінет Міністрів (Уряд) України є вищим колегіальним органом державної виконавчої влади.

У своїй діяльності Кабінет Міністрів керується Конституцією України, законами України, актами Національних Зборів України та їх Палат, актами Президента України.

Структура, компетенція та порядок діяльності Кабінету Міністрів визначається законом.

Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України та Національними Зборами України, підконтрольний Палаті депутатів Національних Зборів України, підконтрольний і підзвітний Національним Зборам України у межах, передбачених Конституцією України.

Стаття 138.

До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, три віце-прем'єр-міністри України, міністри України.

Прем'єр-міністр України відповідно до цієї Конституції призначається за результатами голосування Палати депутатів Національних Зборів України, погодженим із Сенатом Національних Зборів України, Президентом України відразу після ухвалення рішення Палати депутатів на засіданні у Національних Зборах України. Персональний склад Кабінету Міністрів України після погодження Палатою депутатів Національних Зборів України призначається Президентом України за пропозицією сформованої депутатськими фракціями і групами коаліції, до якої входить більшість депутатів. Кандидатуру для призначення на посаду Прем'єр-міністра України на засіданні Палати депутатів Національних Зборів України особисто вносить Президент України за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Палаті депутатів, сформованої відповідно до статті 102 Конституції України, або депутатської фракції, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Палати депутатів Національних Зборів України.

Міністр оборони України, Міністр закордонних справ України, Міністр внутрішніх справ України, Голова Служби Безпеки України, Голова державної служби надзвичайних ситуацій України призначаються Сенатом Національних Зборів України.

Інші члени Кабінету Міністрів України призначаються Президентом України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеного за пропозицією коаліції депутатських фракцій, після ухвалення відповідного рішення Палатою депутатів Національних Зборів України.

Обов'язки Прем'єр-міністра України та члена Кабінету Міністрів України є несумісними з будь-яким представницьким мандатом, а також з працею на іншій платній посаді та підприємницькою діяльністю.

Прем'єр-міністр України та члени Кабінету Міністрів України можуть бути звільнені з посади у порядку, визначеному Конституцією України.

Стаття 139.

Кабінет Міністрів України:

1) забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції України та законів України, актів Президента України;

2) проводить у життя Конституцію України та закони України, акти Президента України;

3) створює рівні умови для громадян, вживає заходів щодо забезпечення прав та свобод людини і громадянина;

4) забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у галузі захисту суспільної моралі, освіти, науки і культури, охорони довкілля, екологічної безпеки та природокористування;

5) розробляє проект закону про Бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Національними Зборами України Бюджету України, подає Національним Зборам України звіт про його виконання;

6) здійснює політику у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, забезпечує соціальну спрямованість державної політики у галузі фінансів, цін, податків і оплати праці; відповідає за проведення ефективної державної політики соціального захисту найбільш вразливих верств населення;

7) розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку, охорони довкілля в Україні;

8) забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності;

9) здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону;

10) відповідає за стан довкілля, за виробництво і реалізацію екологічно чистих продуктів харчування, предметів побуту та стан поінформованості населення у цій сфері;

11) відповідає за забезпечення громадського порядку, боротьби із злочинністю та іншими правопорушеннями;

- 12) здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;
- 13) спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади;
- 14) організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи;
- 15) призначає на посади та звільняє з посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України;
- 16) призначає Урядового уповноваженого на строк до одного року у випадку розпуску Сенатом Національних Зборів України місцевої чи територіальної ради відповідно до п.26 статті 109 цієї Конституції;
- 17) здійснює інші повноваження і обов'язки та виконує інші функції, визначені Конституцією України та законами України, актами Національних Зборів України та актами Президента України.

Стаття 140.

Прем'єр-міністр України об'єднує і спрямовує роботу міністрів, інших посадових осіб центральних та місцевих органів державної виконавчої влади.

Прем'єр-міністр України за посадою може представляти Президента України за його дорученням у Національних Зборах України.

Прем'єр-міністр України подає на затвердження Палати Депутатів Бюджет України та звіт про його виконання.

Прем'єр-міністр України керує роботою Кабінету Міністрів України, спрямовує її на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Палатою депутатів Національних Зборів України.

Прем'єр-міністр України входить із поданням до Президента України про утворення, реорганізацію та ліквідацію міністерств у межах коштів, передбачених Бюджетом України на утримання цих органів.

Стаття 141.

Кабінет Міністрів України в межах своєї компетенції видає правові акти, – постанови і розпорядження – які є обов'язковими до виконання.

Правові акти Кабінету Міністрів України підписує Прем'єр-міністр України.

Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, підлягають реєстрації Міністерством юстиції України у порядку, встановленому законом.

Доручення Першого віце-прем'єр-міністра та віце-прем'єр-міністрів, видані відповідно до розподілу їхніх обов'язків, є обов'язковими для виконання посадовими особами. Перший віце-прем'єр-міністр та віце-прем'єр-міністри не можуть надавати доручення з питань, віднесених до повноважень Кабінету Міністрів України та Прем'єр-міністра України.

Стаття 142.

Кабінет Міністрів України складає повноваження перед новообраною Палатою депутатів у Національних Зборах України.

Прем'єр-міністр України, інші члени Кабінету Міністрів України мають право заявити Палаті депутатів Національних Зборів України або Президентові України про свою відставку.

Відставка Прем'єр-міністра України має наслідком відставку всього складу Кабінету Міністрів України.

Прийняття Палатою депутатів Національних Зборів України резолюції недовіри Кабінетові Міністрів України або Прем'єр-міністру України має наслідком відставку Кабінету Міністрів України.

Кабінет Міністрів України, відставку якого прийнято Палатою депутатів Національних Зборів України або Президентом України, за їх дорученням продовжує виконувати свої повноваження до початку роботи новосформованого Кабінету Міністрів України, але не довше ніж шістьдесят днів.

Прем'єр-міністр України зобов'язаний подати Президентові України заяву про відставку Кабінету Міністрів України у зв'язку з прийняттям Палатою депутатів Національних Зборів України рішення про недовіру Кабінету Міністрів України.

Стаття 143.

Прем'єр-міністр, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри і міністри несуть спільну політичну відповідальність перед Палатою депутатів Національних Зборів України і особисту відповідальність в порядку імпічменту відповідно до закону.

Глава 12. Центральні органи державної виконавчої влади

Стаття 144.

Центральними органами державної виконавчої влади є міністерства, державні комітети, національні комітети та комісії, державні служби та державні департаменти.

Міністерства очолюють міністри, які за посадою є членами Уряду (Кабінету Міністрів) України.

Стаття 145.

У межах своїх повноважень міністри, керівники (голови) державних комітетів, національних комітетів та комісій, державних служб та державних департаментів:

1) здійснюють керівництво дорученими сферами державного управління, несуть відповідальність за стан справ у цих сферах перед Президентом України та Кабінетом Міністрів України;

2) розробляють проекти актів Президента України та Кабінету Міністрів України;

3) беруть участь у засіданнях Палат Національних Зборів України за власною ініціативою чи за ініціативою Палат Національних Зборів України, надають їм необхідну інформацію, дають відповіді на запити і звернення депутатів та senatorів.

Стаття 146.

У межах своїх повноважень міністри, керівники (голови) державних комітетів, національних комітетів і комісій, державних служб та державних департаментів видають правові акти – накази і розпорядження, організують і контролюють їх виконання.

Акти нормативно-правового характеру керівників центральних органів державної виконавчої влади підлягають реєстрації Міністерством юстиції України.

Стаття 147.

Міністри щорічно подають до Палати депутатів Національних Зборів України звіт про стан справ у сфері свого відання. Керівники інших центральних органів державної виконавчої влади щорічно звітують Кабінету Міністрів України або колегіям міністерств, у сфері відання яких вони функціонують.

РОЗДІЛ 6. СУДОВА ВЛАДА

Глава 13. Загальні положення

Стаття 148.

Судова влада в Україні належить виключно судам, а правосуддя здійснюється виключно судами. Делегування або передача у будь-який спосіб судових функцій позасудовим органам забороняється. Привласнення таких функцій є злочином.

Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у межах юрисдикції держави.

Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України.

Створення надзвичайних або особливих судів у мирний час не допускається.

Народ безпосередньо бере участь у здійсненні судочинства через інститут присяжних та мирові суди.

Стаття 149.

Судді недоторканні. Незалежність та недоторканність суддів гарантується Конституцією України та законами України.

Суддя не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності без згоди Сенату Національних Зборів України. Затримання чи арешт судді допускаються тільки на місці скоєння

злочину, зафіксованого відповідними аудіовізуальними технічними засобами. Фальсифікація матеріалів щодо затримання чи арешту судді є тяжким злочином.

Судді при здійсненні правосуддя незалежні й підкоряються лише закону. Вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється. Будь-яка форма тиску на суддів карається законом.

Держава забезпечує особисту безпеку суддів та їх родин.

Стаття 150.

Судді займають посади безстроково, крім суддів Конституційного Суду та мирових суддів.

Судді не можуть бути звільнені чи усунуті з посади, за винятком випадків, визначених цією Конституцією.

Суддя звільняється з посади органом, що його обрав або призначив, у разі:

- 1) закінчення строку, на який його обрано чи призначено;
- 2) досягнення суддею шістдесяти п'яти років;
- 3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 4) у разі порушення вимог законодавства щодо несумісності з суддівською посадою;
- 5) порушення суддею присяги або Кодексу суддівської етики;
- 6) за вироком суду, зокрема у разі набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді;
- 7) у порядку імпічменту;
- 8) припинення його громадянства, виїзді на постійне або тривале проживання в іншу країну;
- 9) визнання судді безвісно відсутнім або оголошення померлим;
- 10) подання суддею заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

Рішення щодо звільнення чи усунення з посади судді, за винятком застосування імпічменту, приймається органом, який його призначив або обрав.

У випадку смерті судді його повноваження припиняються за самим фактом смерті, підтвердженим відповідним свідоцтвом з дня його передачі у Сенат Національних Зборів України. Сенат може провести перевірку обставин щодо смерті судді.

Стаття 151.

В Україні гарантується матеріальна, фінансова і кадрова незалежність судової влади.

Забезпечення фінансування та належних умов функціонування судової системи, діяльності судів і суддів є обов'язком держави. У Бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів.

Посадове утримання судді не може зменшуватись порівняно з тим, яке він отримував з моменту призначення.

Стаття 152.

Для вирішення питань внутрішньої діяльності судів відповідно до закону діє суддівське самоврядування.

Стаття 153.

Виконання судових рішень покладається на відповідну службу, яка створюється в системі виконавчої влади. Її повноваження визначаються законом.

Глава 14. Конституційний Суд України

Стаття 154.

Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні.

Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших нормативно-правових актів Конституції України, спірних питань компетенції державних органів різних гілок влади та самоврядування, а також надає офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

Стаття 155.

Конституційний Суд України складається з вісімнадцяти суддів Конституційного Суду України.

За поданням всеукраїнських професійних громадських організацій юристів Сенат Національних Зборів України, З'їзд суддів України та з'їзд представників вищих юридичних навчальних закладів призначають по шість суддів Конституційного Суду України із застосуванням ротації через кожних три роки по два судді.

Стаття 156.

Суддею Конституційного Суду України може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту і стаж практичної, наукової або педагогічної роботи за фахом не менш як десять років, досяг на день обрання (призначення) сорокарічного віку, проживає в Україні протягом останніх двадцяти років, володіє державною мовою, має вчений ступінь, як правило, доктора наук у галузі права.

Суддя Конституційного Суду України призначається на дев'ять років без права бути призначеним на повторний строк.

Стаття 157.

На суддів Конституційного Суду України поширюються гарантії незалежності та недоторканності, підстави щодо звільнення з посади, передбачені статтями 149, 150 цієї Конституції, та вимоги щодо несумісності, визначені в частині другій статті 169 цієї Конституції.

Суддям Конституційного Суду України за фактом обрання (призначення) відповідно до цієї Конституції присвоюється довічне звання Високого Судді.

Стаття 158.

Перед вступом на посаду суддя Конституційного Суду України в урочистій обстановці складає та скріплює своїм підписом таку присягу Українському народу відповідно на засіданні Сенату Національних Зборів України, на З'їзді суддів або представників вищих юридичних навчальних закладів одразу після оголошення результатів голосування:

«Урочисто присягаю Українському народу чесно і сумлінно виконувати високі обов'язки судді Конституційного Суду України, забезпечувати верховенство права і Конституції України, захищати конституційний лад держави, конституційні права та свободи людини і громадянина».

Стаття 159.

Голова Конституційного Суду України обирається на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України зі складу суддів Конституційного Суду України шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк.

Перший заступник і Заступник Голови Конституційного Суду обираються зі складу суддів на Пленумі Конституційного Суду терміном не більш як на 3 роки і не більше ніж на один термін в межах строку їх суддівських повноважень.

Голова, Перший заступник та Заступник Голови Конституційного Суду можуть бути достроково усунуті зі своїх посад до закінчення терміну повноважень Пленумом Конституційного Суду не менше ніж двома третинами голосів від складу Конституційного Суду України.

Стаття 160.

Право звернення до Конституційного Суду України мають Президент України, не менш ніж 45 депутатів чи сенаторів, Кабінет Міністрів України, Голова Верховного Суду України, Уповноважений Національних Зборів України з прав людини, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні ради, а також суди відповідно до закону по справах, що знаходяться у провадженні цих судів щодо застосування для їх вирішення законів.

Конституційний Суд України може розглядати також звернення громадянина щодо конституційності законів і правових актів Президента України, якщо його справа, в основу розгляду якої покладені ці акти, остаточно вирішена Верховним Судом України.

Стаття 161.

До повноважень Конституційного Суду України належить:

- 1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність):
 - законів та інших правових актів Національних Зборів України;
 - правових актів Президента України;
 - нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України;
 - нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
- 2) офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

З питань, передбачених цією статтею, Конституційний Суд України ухвалює рішення, які є обов'язковими до виконання на території України, остаточно і не можуть бути оскаржені.

Розгляд справ у Конституційному Суді України є публічним і відкритим.

Стаття 162.

Конституційний Суд України за зверненням Президента України або Кабінету Міністрів України дає висновки про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Національних Зборів України для надання згоди на їх обов'язковість.

За зверненням Національних Зборів України Конституційний Суд України дає висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

Стаття 163.

Закони та інші правові акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності.

Закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність.

Матеріальна чи моральна шкода, завдана фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, відшкодовується державою у встановленому законом порядку.

Стаття 164.

Конституційний Суд України приймає рішення на засіданнях Пленуму і засіданнях Колегій. Рішення щодо конституційності законів, правових актів Президента України, нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим приймаються виключно на Пленумі Конституційного Суду України.

Рішення Колегії Конституційного Суду України може бути переглянуте Пленумом Конституційного Суду України, але не раніше як через 1 рік після його ухвалення.

Стаття 165.

Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим для виконання всіма особами, яким воно адресоване. Всі посадові особи зобов'язані сприяти його виконанню.

Закони та інші правові акти, які визнані неконституційними, є недійсними і виконанню не підлягають.

Визнання Конституційним Судом України актів Президента України неконституційними або невиконання Президентом України рішення Конституційного Суду України є підставою для застосування до нього імпічменту.

Невиконання рішення Конституційного Суду України іншими посадовими особами є підставою для притягнення їх до кримінальної відповідальності за злочин проти конституційного ладу.

Стаття 166.

Порядок організації та діяльності Конституційного Суду України, процедура розгляду ним справ визначаються законом.

Глава 15. Суди загальної юрисдикції

Стаття 167.

Суди загальної юрисдикції в Україні становлять єдину систему.

Система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації.

Система судів загальної юрисдикції ґрунтується на засадах:

- 1) єдності судової влади на всій території України;
- 2) галузевої спеціалізації;
- 3) доступності судів і правосуддя;
- 4) забезпечення права особи на апеляційне і касаційне оскарження.

Стаття 168.

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди.

Стаття 169.

Правосуддя у судах загальної юрисдикції здійснюють професійні та мирові судді, а також, у визначених законом випадках, присяжні.

Професійні судді не можуть належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат.

Судді не можуть обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, окрім наукової, викладацької та творчої.

На посаду професійного судді може бути рекомендований громадянин України, не молодший тридцяти років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи у галузі права не менш як п'ять років, проживає в Україні не менш як двадцять років та володіє державною мовою.

Суддею апеляційного суду може бути громадянин, який має стаж роботи на посаді судді не менше трьох років та володіє державною мовою.

Суддею Верховного Суду України може бути громадянин, який має стаж роботи на посаді судді не менше десяти років, проживає в Україні на момент призначення (обрання) суддею Верховного Суду України не менше двадцяти років та володіє державною мовою.

Суддею Верховного Суду України або апеляційного суду також може бути громадянин, який має вчений ступінь доктора (кандидата) наук у галузі права, проживає в Україні на момент призначення (обрання) на посаду судді не менше двадцяти років, має стаж науково-педагогічної або науково-дослідної роботи у галузі права не менше десяти років та володіє державною мовою.

Посаду мирового судді може обіймати громадянин України, не молодший 35 років, який мешкає на відповідній території не менше 5 років.

Захист професійних інтересів суддів здійснюється у порядку, встановленому законом.

Законом можуть бути встановлені додаткові вимоги до окремих категорій суддів стосовно стажу, віку та їх професійного рівня.

Стаття 170.

Всі судді, крім суддів Конституційного Суду України та мирових суддів, призначаються Сенатом Національних Зборів України безстроково в порядку, встановленому законом.

Перед вступом на посаду суддя складе Українському народу присягу такого змісту:

«Урочисто присягаю Українському народу чесно і сумлінно виконувати високі обов'язки судді, усіляко сприяти утвердженню верховенства права і Конституції України, захищати конституційний лад держави, конституційні права та свободи людини і громадянина».

Присяга в урочистій обстановці зачитується перед Сенатом Національних Зборів України та скріплюється підписом судді. Перешкодження складанню присяги судді на засіданні Сенату не допускається.

Мирові судді обираються членами територіальних громад відповідно до закону терміном на 5 років і складають присягу такого ж змісту, як і професійні судді на урочистому засіданні органу місцевого самоврядування відповідної територіальної громади.

Стаття 171.

Голови та заступники голів усіх місцевих та апеляційних судів загальної юрисдикції обираються загальними зборами суддів відповідного суду, протокол якого є підставою для виконання обов'язків.

Стаття 172.

Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних.

Основними засадами судочинства є:

- 1) законність та справедливість;
- 2) незалежність суддів при здійсненні судочинства;
- 3) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 4) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості;
- 5) підтримка державного звинувачення в суді безпосередньо прокурором;
- 6) презумпція невинуватості;
- 7) забезпечення звинуваченому права на захист;
- 8) невідворотність покарання за вчинення злочину;
- 9) гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 10) оприлюднення судових рішень;

- 11) можливість апеляційного і касаційного оскарження будь-якого судового рішення;
 - 12) обов'язковість судового рішення на всій території держави, для всіх органів і організацій, посадових осіб та громадян.
 - 13) забезпечення доведеності вини.
- Невиконання судового рішення є підставою для юридичної відповідальності.
Законом можуть бути визначені також інші засади судочинства в судах окремих судових юрисдикцій.
За неповагу до суду і судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності.

Стаття 173.

У судах одного і того ж рівня при здійсненні функцій судочинства судді мають рівні повноваження. В судах одного рівня судді можуть мати різні повноваження тільки згідно з підпорядкованістю один одному у сфері організаційної діяльності.

Вирішення окремих спорів, які виникають у галузі цивільних та господарських правовідносин, відповідно до закону може за домовленістю сторін здійснюватися третейським судом або шляхом медіації.

Стаття 174.

Верховний Суд України як найвища судова інстанція в системі загальних судів має право переглянути рішення будь-якого суду загальної юрисдикції.

Рішення Верховного Суду є остаточним.

Суддям Верховного Суду присвоюється довічне звання Високого Судді.

Стаття 175.

Голова Верховного Суду обирається загальними зборами суддів Верховного Суду терміном на 5 років і не більше як на два терміни підряд.

Голова Верховного Суду може бути достроково звільнений з посади зборами суддів Верховного Суду, якщо за таке рішення подано більш ніж три четверті голосів суддів, які взяли участь у зборах.

Перший заступник і заступники Голови Верховного Суду обираються і звільняються з посади загальними зборами суддів Верховного Суду за поданням Голови Верховного Суду.

Стаття 176.

Для забезпечення організаційних питань і незалежного функціонування судової системи та здійснення судочинства діє державна судова адміністрація.

Інші питання організації, діяльності та повноважень судів загальної юрисдикції, вимоги та особливості статусу суддів визначаються законом.

РОЗДІЛ 7. НАГЛЯДОВІ, КОНТРОЛЬНІ ТА АТЕСТАЦІЙНІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Глава 16. Загальні положення

Стаття 177.

В Україні створюються атестаційні, контрольні та наглядові органи влади. Формування цих органів влади здійснюється відповідно до Конституції України.

Якщо у Конституції України не визначено порядок формування таких органів, вони створюються відповідно до закону з числа представників всеукраїнських громадських організацій, які пройшли спеціальну реєстрацію у Центральній виборчій комісії. Участь представників політичних партій у діяльності цих органів влади не допускається.

Наглядові, контрольні та атестаційні органи державної влади не створюють єдиної системи.

Організація, кадрове, матеріально-технічне забезпечення, порядок діяльності та повноваження наглядових, контрольних та атестаційних органів визначається законом.

Колегіальні органи атестаційної, контрольної та наглядової влади здійснюють свої повноваження, як правило, на громадських засадах.

Особи, які вступають на посади в наглядових, контрольних та атестаційних органах державної влади, в урочистій обстановці складають присягу Українському народу перед органом, яким їх

призначено (обрано) на посаду. Текст присяги визначається Конституцією України та законами України.

Стаття 178.

Кадрове забезпечення наглядових, контрольних та атестаційних органів здійснюється виключно за оцінкою професійної підготовки та моральних якостей осіб, які претендують на посади у цих органах.

Національне агентство державної служби України підзвітне і підконтрольне Президенту України і здійснює контроль за дотримання Конституції України та законів України відповідно до закону.

Національний комітет з питань суспільної етики створюється і здійснює контроль за дотриманням етичних норм депутатами і сенаторами, суддями вищих спеціалізованих судів та Верховного Суду України, Конституційного Суду України, керівними працівниками центральних органів державної виконавчої влади відповідно до закону.

Стаття 179.

Призначення на керівні посади в органи державної виконавчої влади та виконавчі органи місцевого самоврядування, окрім посад, які заміщуються у результаті виборів, керівні посади підприємств, установ і організацій, які фінансуються Бюджетом України або бюджетами місцевого самоврядування, здійснюється на конкурсній основі на підставі мандату на право зайняття посади, який видається органами атестаційної влади.

Глава 17. Уповноважений Національних Зборів України з прав людини

Стаття 180.

Закон визначає сферу відання і порядок діяльності Уповноваженого Національних Зборів України з прав людини. Уповноважений Національних Зборів України з прав людини підзвітний Палаті депутатів Національних Зборів України, підконтрольний і підзвітний Національним Зборам України.

Уповноважений Національних Зборів України з прав людини не може делегувати свої повноваження.

Стаття 181.

Уповноважений Національних Зборів України з прав людини обирається Палатою депутатів Національних Зборів України на сім років та затверджується на посаду Сенатом Національних Зборів України.

Голова Палати депутатів Національних Зборів України за результатами голосування Сенату Національних Зборів України підписує постанову про обрання Уповноваженого Національних Зборів України з прав людини.

Стаття 182.

Уповноваженим Національних Зборів України з прав людини може бути обраний громадянин України, який проживає в Україні на момент обрання не менше двадцяти років, володіє державною мовою, має вчений ступінь у галузі права та стаж роботи не менше десяти років у галузі права.

Одна і та ж особа не може бути обрана на посаду Уповноваженого Національних Зборів України з прав людини більше ніж два рази.

Уповноважений Національних Зборів України з прав людини може бути відкликаний з посади, якщо таке рішення буде ухвалене двома третинами голосів у Сенаті Національних Зборів України та Палаті депутатів Національних Зборів України.

Стаття 183.

Уповноважений Національних Зборів України з прав людини перед вступом на посаду на засіданні Сенату Національних Зборів України складає Українському народу присягу, текст якої затверджується законом.

Акти Уповноваженого Національних Зборів України з прав людини нормативного характеру підлягають реєстрації Міністерством юстиції України відповідно до закону.

Глава 18. Прокуратура України

Стаття 184.

Прокуратура України становить єдину систему, яка будується за принципом територіальності та спеціалізації, підзвітна Національним Зборам України та підконтрольна Президенту України.

На прокуратуру покладаються:

- 1) підтримання державного звинувачення в суді;
- 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом;
- 3) інформування Президента України та Національних Зборів України про факти порушення Конституції України територіальними та місцевими радами та іншими органами державної влади;
- 4) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- 5) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Стаття 185.

Прокуратуру очолює Генеральний прокурор України, який призначається Сенатом Національних Зборів України на термін повноважень Президента України.

Генеральний прокурор формує колегію Генеральної прокуратури, яка затверджується Президентом України.

Стаття 186.

Палата Національних Зборів України може висловити недовіру Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади. До призначення Президентом України та погодження Сенатом Національних Зборів України нового Генерального прокурора України його обов'язки виконує за указом Президента України один із заступників Генерального прокурора України.

Стаття 187.

Прокурори районів, міст, земель, міста Севастополя, Столичного округу Київ, Автономної Республіки Крим призначаються Генеральним прокурором України терміном на п'ять років.

Прокурором району або міста може бути призначено громадянина України з вищою юридичною освітою, який проживає в Україні на момент призначення не менше двадцяти років, володіє державною мовою, має стаж роботи не менше п'яти років у галузі права.

Прокурором землі, міста Севастополя, Столичного округу Київ, Автономної Республіки Крим, спеціалізованої прокуратури може бути призначено громадянина України з вищою юридичною освітою, який проживає в Україні на момент призначення не менше двадцяти років, володіє державною мовою, має вчений ступінь у галузі права та стаж роботи не менше десяти років у галузі права.

Стаття 188.

Організація та діяльність Прокуратури України, статус прокурорів, прокурори районів, міст, земель, міста Севастополя, Столичного округу Київ, Автономної Республіки Крим, спеціалізованих прокуратур, прокурорських працівників цих органів та Генеральної прокуратури України, вимоги до них визначаються законом.

Глава 19. Вища Рада Юстиції. Кваліфікаційні комісії суддів та адвокатів

Стаття 189.

В Україні діє Вища Рада Юстиції, до відання якої належить:

- 1) внесення подання про призначення (обрання) суддів на посади або про звільнення їх з посад;
- 2) прийняття рішення стосовно порушення суддями і прокурорами вимог щодо несумісності;
- 3) здійснення дисциплінарного провадження стосовно суддів;
- 4) розгляд скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності голів та заступників голів апеляційних та місцевих судів, а також прокурорів.

Стаття 190.

Вища Рада Юстиції складається з двадцяти членів, яких призначає Сенат Національних Зборів України за поданням пропорційно З'їзду суддів України, З'їзду адвокатів України, з'їзду представників вищих юридичних навчальних закладів та наукових установ, з'їзду представників всеукраїнських професійних громадських організацій юристів та всеукраїнської конференції працівників прокуратури.

Стаття 191.

Членом Вищої Ради Юстиції може бути громадянин України, який на момент призначення (обрання) до складу Вищої Ради Юстиції проживає в Україні не менше двадцяти років, володіє державною мовою, має вчений ступінь у галузі права та стаж роботи у галузі права не менше десяти років. Членом Вищої Ради юстиції не можуть бути судді, працівники органів державної виконавчої влади, депутати і сенатори.

Перед вступом на посаду член Вищої Ради Юстиції складає Українському народу присягу відповідно до закону.

Член Вищої Ради Юстиції може бути відкликаний з посади органом, що його призначив (обрав) у порядку, встановленому законом.

Стаття 192.

В Україні створюються Вища кваліфікаційна комісія суддів та регіональні кваліфікаційні комісії, підпорядковані Вищій Раді Юстиції, які повноважні надавати висновки щодо дотримання судьями Кодексу суддівської етики.

Порядок створення, організація діяльності та повноваження кваліфікаційних комісій визначаються законом.

Стаття 193.

Законом визначається порядок створення, організації діяльності та повноваження Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури та кваліфікаційних комісій адвокатури Автономної Республіки Крим, областей, Столичного округу Київ та міста Севастополя.

Глава 20. Контрольні органи державної влади

Стаття 194.

Порядок формування, діяльності та повноваження Центральної виборчої комісії, територіальних і місцевих виборчих комісій визначається законом.

Стаття 195.

Порядок створення, організація діяльності органів державного екологічного контролю, органів державного санітарно-епідеміологічного нагляду та інших контрольних органів визначається законами України. У своїй діяльності ці органи підконтрольні та підзвітні Президенту України і підзвітні Кабінету Міністрів України.

Стаття 196.

Рахункова палата України є органом Національних Зборів України і здійснює вищий державний контроль за оперативним управлінням Державною скарбницею і виконанням закону про Бюджет України, використанням бюджетних коштів у Національних Зборах України, Адміністрації Президента України, Кабінеті Міністрів України, центральних органах державної виконавчої, контрольної, наглядової влади, Верховному Суді України та вищих спеціалізованих судах України.

Рахункова Палата обирається Палатою депутатів Національних Зборів України, вона безпосередньо підконтрольна і підзвітна Палаті.

Голова Рахункової Палати обирається Палатою депутатів Національних Зборів України за поданням Голови Палати депутатів.

Організація і порядок діяльності Рахункової Палати визначається законом.

ЧАСТИНА III. ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЛАДИ

РОЗДІЛ 8. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Глава 21. Територіальний устрій України

Стаття 197.

Територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості та соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних та культурних традицій.

Як унітарна держава Україна надає широких повноважень адміністративно-територіальним одиницям і місцевому самоврядуванню.

Стаття 198.

Систему адміністративно-територіального устрою України становлять землі, повіти, міста, містечка і села.

До складу України входять такі землі: Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області, Столичний округ Київ.

Столичний округ Київ мають спеціальний статус, який визначається законами України.

Адміністративні межі земель визначаються Національними Зборами України.

Адміністративні межі повітів, міст, містечок та сіл визначаються Сенатом Національних Зборів України.

Глава 22. Територіальна організація влади

Стаття 199.

Здійснення державної влади на місцевому рівні покладається на органи місцевої представницької влади, органи виконавчої влади земель та органи місцевого самоврядування, які діють з урахуванням поділу влади на представницьку, виконавчу, контрольну та атестаційну.

Особливості здійснення державної влади в Автономній Республіці Крим визначаються цією Конституцією та прийнятими у відповідності до неї законами України і Конституцією Автономної Республіки Крим.

Стаття 200.

Органи влади земель в межах своєї компетенції:

- 1) впроваджують у життя Конституцію України та закони України, правові акти Президента, Кабінету Міністрів України, загальнодержавні програми соціально-економічного і культурного розвитку регіонів;
- 2) самостійно здійснюють державне управління визначеними законом сферами на території регіонів;
- 3) відстоюють інтереси своїх територій перед Сенатом в Національних Зборах України, перед Президентом України та Кабінетом Міністрів України.

Стаття 201.

Землі України мають власний бюджет, який є складовою частиною Бюджету України.

Вага загальнодержавних витрат розподіляється пропорційно між землями. Національні Збори України гарантують надання фінансової допомоги окремим землям з урахуванням їх економічного стану. Для забезпечення витрат по здійсненню програм розвитку органам державної влади земель надається право встановлювати згідно з законом земельні податки, які підлягають затвердженню Палатою депутатів Національних Зборів України.

Звіти щодо виконання бюджетів земель оприлюднюються.

Стаття 202.

Повноваження органів влади земель по управлінню справами земель є рівними незалежно від розміру території та кількості населення.

Не допускається надання органам влади окремих земель переваг щодо обсягу владних повноважень.

Стаття 203.

Дії та акти органів територіальної влади у землях не повинні загрожувати територіальній цілісності, єдності й суверенітету Української держави. Відповідальність за дотримання цієї норми покладається на Президента України та прокурорів земель і повітів, які зобов'язані своєчасно інформувати Президента України про порушення Конституції України органами територіальної влади.

Порядок нагляду за конституційністю актів і дій органів влади земель визначається Конституцією України та конституційним законом України.

Втручання у діяльність органів територіальних та місцевих органів виконавчої влади не допускається.

Стаття 204.

Органи влади земель можуть укладати договори про співробітництво з іншими землями в галузі юстиції, внутрішнього управління, соціально-економічного співробітництва, науки і техніки та в інших галузях.

За попередньою згодою Сенату Національних Зборів України органи влади землі можуть брати участь у реалізації програм міжнародного співробітництва.

Органи влади в землях не можуть відкривати представництва в інших країнах, мати власні Збройні сили, Службу безпеки, запроваджувати митні збори, вводити власну валюту.

Глава 23. Органи місцевої представницької влади

Стаття 205.

Представницьким органом землі є земельна рада.

Депутати земельної ради обираються безпосередньо населенням терміном на 4 роки на основі загального, прямого і рівного виборчого права при таємному голосуванні із застосуванням мажоритарної виборчої системи згідно з законом про вибори земельних рад.

Члени земельних рад діють на основі імперативного мандату.

Очолює земельну раду голова, який обирається самою радою на строк повноважень ради.

Стаття 206.

Земельні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних земель та повітів, контролюють їх виконання; затверджують територіальні бюджети, які формуються з коштів Бюджету України, для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проєктів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції.

Стаття 207.

У межах своєї компетенції земельна рада виконує відповідні установчі та контрольні повноваження, утворює виконавчі та контрольні органи за умови дотримання принципу розподілу функцій на представницькі, виконавчі та контрольні відповідно до цієї Конституції і закону, здійснює нормативне регулювання відносин, ухвалює рішення, обов'язкові для виконання на території землі.

У разі порушення Конституції України територіальна чи місцева рада може бути розпущена відповідно до Конституції України з одночасним зупиненням виконання її рішень та наступного їх скасування у судовому порядку відповідно до конституційного закону.

Рішення земельних рад нормативно-правового характеру підлягають реєстрації у Міністерстві юстиції України.

Стаття 208.

Порядок виборів земельних рад, організація і порядок їх діяльності визначаються законом.

Виборці землі можуть ініціювати проведення референдуму про недовіру раді землі, органу виконавчої влади чи Голові цього органу відповідно до закону.

Глава 24. Організація виконавчої влади земель

Стаття 209.

Органами виконавчої влади землі є Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, адміністрації земель, Столичного округу Київ.

Виконавчу владу в повітах здійснюють адміністрації, що обираються повітовими радами.

Виконавчу владу у містах, містечках та селах здійснюють виконавчі органи місцевого самоврядування.

Особливості здійснення державної виконавчої влади у Столичному окрузі Києві визначаються окремими законами України.

Земельні, повітові та місцеві органи виконавчої влади підзвітні і підконтрольні відповідним радам.

Земельні та повітові органи виконавчої влади підзвітні та підконтрольні органам державної виконавчої влади вищого рівня відповідно до закону.

Стаття 210.

Органи виконавчої влади на відповідній території забезпечують:

- 1) виконання Конституції України та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади;
- 2) законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян;
- 3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин – також програм їх національно-культурного розвитку;
- 4) підготовку та виконання відповідних обласних і районних бюджетів;
- 5) звітування про виконання відповідних бюджетів та програм;
- 6) взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- 7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

Стаття 211.

Рішення керівників територіальних або місцевих органів виконавчої влади, що суперечать Конституції України та законам України, іншим актам законодавства України, можуть бути відповідно до конституційного закону скасовані Президентом України.

Стаття 212.

У межах своїх повноважень керівники земельних та повітових органів виконавчої влади:

- 1) здійснюють керівництво дорученими сферами державного управління, несуть відповідальність за стан справ у цих сферах перед Президентом України;
- 2) розробляють проекти актів Президента України та Кабінету Міністрів України;
- 3) беруть участь у засіданнях Палат Національних Зборів України за власною ініціативою чи за ініціативою Палат Національних Зборів України, надають їм необхідну інформацію, дають відповіді на запити і звернення депутатів і сенаторів.
- 4) видають правові акти – накази і розпорядження, організовують та контролюють їх виконання.

Всі акти нормативно-правового характеру земельних органів виконавчої влади підлягають реєстрації у Міністерстві юстиції України.

Акти нормативно-правового характеру районних органів виконавчої влади підлягають реєстрації земельними органами Міністерства юстиції України у порядку, встановленому законом.

Стаття 213.

Земельна чи повітова рада двома третинами голосів від свого складу може висловити недовіру усьому складу органу виконавчої влади землі, що тягне за собою його відставку, або ж винести на місцевий референдум питання про недовіру Голові органу виконавчої влади землі.

Повторне висловлення недовіри органу виконавчої влади землі радою землі або повторне винесення на референдум протягом року питання про недовіру Голові органу виконавчої влади землі (за ініціативою ради землі), а також порушення Конституції України та законів України може потягти за собою розпуск ради землі відповідно до Конституції України.

Голова органу виконавчої влади землі може бути усунутий з посади, а орган виконавчої влади землі розпущений у випадку порушення Конституції України, законів України, а також вчинення дій, що загрожують суверенітету та територіальній цілісності держави.

РОЗДІЛ 9. АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ

Глава 25. Автономна республіка Крим як суб'єкт в організації влади

Стаття 214.

Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання.

Стаття 215.

Автономна Республіка Крим має Конституцію Автономної Республіки Крим, яку приймає Верховна Рада Автономної Республіки Крим та затверджують Національні Збори України у порядку, визначеному цією Конституцією.

Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим та рішення Ради Міністрів Автономної Республіки Крим не можуть суперечити Конституції України та законам України, ухвалюються відповідно до Конституції України, законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України та на їх виконання.

Стаття 216.

Представницьким органом Автономної Республіки Крим є Верховна Рада Автономної Республіки Крим.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах своїх повноважень приймає рішення та постанови, які є обов'язковими до виконання в Автономній Республіці Крим.

Урядом Автономної Республіки Крим є Рада Міністрів Автономної Республіки Крим. Голова Ради Міністрів Автономної Республіки Крим призначається на посаду та звільняється з посади Верховною Радою Автономної Республіки Крим за погодженням із Президентом України.

Повноваження, порядок формування і діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради Міністрів Автономної Республіки Крим визначаються Конституцією України та законами України, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим з питань, віднесених до її компетенції.

Правосуддя в Автономній Республіці Крим здійснюється судами, що належать до єдиної системи судів України і діють відповідно до Конституції України та законів України.

Стаття 217.

Автономна Республіка Крим здійснює нормативно-правове регулювання з питань:

- 1) сільського господарства і лісів;
- 2) меліорації і кар'єрів;
- 3) громадських робіт, ремесел та промислів; благодійництва;
- 4) містобудування і житлового господарства;
- 5) туризму, готельної справи, ярмарок;
- 6) музеїв, бібліотек, театрів, інших закладів культури, історико-культурних заповідників;
- 7) транспорту загального користування, автошляхів, водопроводів;
- 8) мисливства, рибальства;
- 9) санітарної і лікарняної служб.

Стаття 218.

З мотивів невідповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України Президент України може зупинити дію цих нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності.

Стаття 219.

До відання Автономної Республіки Крим належить:

- 1) призначення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, затвердження складу виборчої комісії Автономної Республіки Крим;
- 2) організація та проведення місцевих референдумів відповідно до Конституції України та законів України;
- 3) управління майном, що належить Автономній Республіці Крим;
- 4) розроблення, затвердження та виконання бюджету Автономної Республіки Крим на основі єдиної податкової і бюджетної політики України;

- 5) розроблення, затвердження та реалізація програм Автономної Республіки Крим з питань соціально-економічного та культурного розвитку, раціонального природокористування, охорони довкілля – відповідно до загальнодержавних програм;
- 6) визнання статусу місцевостей як курортів; встановлення зон санітарної охорони курортів;
- 7) участь у забезпеченні прав і свобод громадян, національної злагоди, сприяння охороні правопорядку та громадської безпеки;
- 8) забезпечення функціонування і розвитку державної та національних мов і культур в Автономній Республіці Крим; охорона і використання пам'яток історії;
- 9) участь у розробленні та реалізації державних програм повернення депортованих народів;
- 10) ініціювання введення надзвичайного стану та встановлення зон надзвичайної екологічної ситуації в Автономній Республіці Крим або в окремих її місцевостях.

Законами України Автономній Республіці Крим можуть бути делеговані також інші повноваження.

Стаття 220.

В Автономній Республіці Крим діє Представництво Президента України, статус якого визначається законом України.

РОЗДІЛ 10. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Глава 26. Загальні засади місцевого самоврядування

Стаття 221.

Гарантоване Конституцію України місцеве самоврядування діє в межах таких адміністративно-територіальних одиниць, як міста, містечка і села (муніципалітети).

Місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, містечка та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції України та законів України.

Особливості здійснення місцевого самоврядування в Столичному окрузі Київ визначаються окремими законами України.

Стаття 222.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, містечкові, міські ради та їх виконавчі органи – виконавчі комітети.

Питання організації управління повітами у містах належить до компетенції міських рад.

Сільські, містечкові, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

Стаття 223.

Органи місцевого самоврядування здійснюють свою діяльність відповідно до Конституції України та законів України, актів Президента України, а також власних статутів, які затверджуються радами земель.

Формами здійснення громадянами місцевого самоврядування є референдуми, вибори до органів місцевого самоврядування та інші передбачені законами форми.

Стаття 224.

Кожна громада, яка здатна забезпечити витрати власного врядування, може вимагати визнання її як муніципалітету (самоврядної громади).

Місцеве самоврядування є самостійним в економічному, фінансовому і адміністративному відношенні.

Держава фінансово підтримує місцеве самоврядування і не втручається у діяльність органів місцевого самоврядування, за винятком здійснення контролю за дотриманням Конституції України та законів України у формах і в межах, передбачених Конституцією України.

Стаття 225.

Місцеве самоврядування є формою реалізації права спроможних органів місцевого самоврядування у межах Конституції та законів України здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції в інтересах місцевого населення.

Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні повітових і земельних рад.

Територіальні громади сіл, містечок і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби.

Держава фінансує виконання делегованих повноважень, а, у разі необхідності, передає у розпорядження органів місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності.

Звіти щодо виконання бюджетів муніципалітетів оприлюднюються.

Держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

Стаття 226.

Кожний муніципалітет має автономне право встановлювати передбачені законом збори, необхідні для забезпечення витрат самоврядування.

Стаття 227.

Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування:

управляють майном, що є в комунальній власності;

затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання;

затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання;

встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів;

утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю;

вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Стаття 228.

Органи місцевого самоврядування відають усіма віднесеними законом до їхньої компетенції справами місцевого значення, у тому числі муніципального господарства (муніципального майна, муніципальних закладів і підприємств, житлового будівництва, водопостачання і каналізації, муніципального транспорту, базарів, ярмарок та ін.), благоустрою і добробуту (місцевих доріг, парків і скверів, служб загального користування, медичного і соціального забезпечення, громадської опіки, санітарного контролю), громадської безпеки (муніципальної поліції, боротьби з епідеміями і епізоотіями, охорони довкілля).

На органи місцевого самоврядування не можуть покладатись додаткові обов'язки інакше, як законом або угодами з ними.

Стаття 229.

Органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів державної виконавчої влади та виконавчої влади земель і районів (делеговані повноваження). Держава фінансує здійснення делегованих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності.

Органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними делегованих повноважень та у межах цих повноважень підконтрольні відповідним вищим органам виконавчої влади.

Стаття 230.

Представницькими органами місцевого самоврядування міст, містечок і сіл є відповідні ради, які складаються з радників і обираються строком на чотири роки безпосередньо громадянами відповідної територіальної громади на основі загального, прямого і рівного виборчого права при таємному голосуванні за мажоритарною виборчою системою відповідно до закону.

Ради є виключними розпорядниками муніципального майна.

Стаття 231.

Територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права за мажоритарною системою шляхом таємного голосування обирають строком на чотири роки відповідно сільського, містечкового та міського голову.

Статус голів, радників і виконавчих органів ради та їхні повноваження, порядок утворення, реорганізації, ліквідації визначаються законом.

Стаття 232.

Для координації планів розвитку території і здійснення спільних заходів в районах можуть створюватись асоціації самоврядних громад (муніципалітетів). Порядок їхнього формування і діяльності, а також обсяг компетенції визначаються законом.

Органи місцевого самоврядування різних рівнів за взаємною згодою, на підставі договорів можуть перерозподіляти між собою окремі повноваження.

Стаття 233.

Виконавчим органом місцевого самоврядування є управа.

Очолює управу міський, містечковий або сільський Голова.

Управа підзвітна і підконтрольна відповідній раді міста, містечка, села.

В містечках і селах з невеликою кількістю жителів виконавчі органи рад можуть не утворюватись, а їх функції покладаються на обраного виборцями голову містечка чи села.

В містах з внутрішнім адміністративним поділом можуть створюватись органи управління, порядок формування і повноваження яких визначаються законом.

Стаття 234.

Органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення (ухвали), які є обов'язковими до виконання на відповідній території.

Рішення органів місцевого самоврядування можуть бути оскаржені до суду.

Рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції України чи законам України, а також у випадку, коли рішення органів місцевого самоврядування створюють загрозу громадській безпеці, порушують права і вільності громадян, зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду.

Органи місцевого самоврядування у разі порушення статутів, вчинення дій, що суперечать Конституції України та законам України, актам Президента України можуть бути розпущені відповідно до Конституції України у порядку, що визначається конституційним законом.

Стаття 235.

Права місцевого самоврядування захищаються в судовому порядку.

ЧАСТИНА IV. ФІНАНСОВІ ТА БЮДЖЕТНІ ЗАСАДИ

РОЗДІЛ 11. ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСІВ ТА БЮДЖЕТУ

Глава 27. Фінанси і Бюджет України

Стаття 236.

Грошовою одиницею України та основою фінансової системи України є гривня.

Забезпечення стабільності грошової одиниці є основною функцією центрального банку Держави – Національного банку України.

С т а т т я 237.

Національний Банк України здійснює грошово-кредитну та емісійну політику в Україні.

Голова Національного банку України призначається за пропозицією всеукраїнських громадських професійних організацій фінансистів, банкірів, економістів та юристів Сенатом Національних Зборів України за поданням Президента України та за погодженням з Палатою депутатів Національних Зборів України.

Рада Національного банку України складається із чотирнадцяти членів та Голови Ради. Голова Ради обирається за пропозицією спільної наради керівників всеукраїнських громадських професійних організацій фінансистів, банкірів, економістів та юристів Радою Національного банку України. За пропозицією спільної наради керівників всеукраїнських громадських професійних організацій фінансистів, банкірів, економістів та юристів сім членів Ради призначає Президент України, сім членів Ради призначаються Палатою депутатів Національних Зборів України за поданням Президента України.

Рада Національного банку України підвітна Національним Зборами України та підконтрольна Сенату Національних Зборів України.

Рада Національного банку України розробляє основні засади грошово-кредитної політики та здійснює контроль за її проведенням.

Правління Національного банку очолює Голова Національного банку. Члени правління, Перший заступник та заступники Голови правління призначаються Радою Національного банку України за погодженням із Сенатом Національних Зборів України за поданням Голови Національного банку.

Повноваження і порядок діяльності Національного банку визначаються законом.

Втручання у діяльність Національного банку України з боку Президента України, Національних Зборів України, депутатів та сенаторів, органів державної влади не допускається.

С т а т т я 238.

Бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами та територіальними громадами.

Бюджет України, який визначає доходи і видатки держави, органів територіальної влади, має силу закону протягом того року, на який був затверджений. Будь-які видатки, не передбачені Бюджетом України, тягнуть за собою відповідальність винних у цьому осіб.

Виключно законом про Бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків.

Держава прагне до збалансованості Бюджету України.

Щорічні та інші звіти про доходи і видатки Бюджету України мають бути оприлюднені.

С т а т т я 239.

Бюджет України затверджується щорічно Національними Зборами України на період з 1 січня по 31 грудня, а за особливих обставин – на інший період.

Кабінет Міністрів України не пізніше 15 вересня кожного року подає до Національних Зборів України проект закону про Бюджет України на наступний рік. Разом із проектом закону подається доповідь про хід виконання Бюджету України поточного року.

Кабінет Міністрів України відповідно до закону подає до Національних Зборів України звіт про виконання Бюджету України. Поданий звіт має бути оприлюднений.

С т а т т я 240.

Функції розпорядження державним нерухомим майном здійснює Фонд державного майна України відповідно до конституційного закону.

ПЕРЕХІДНІ І ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

С т а т т я 1.

Конституція України набуває правочинності з моменту офіційного оголошення результатів Всеукраїнського референдуму про затвердження Конституції України.

Затвердженню Конституції України Всеукраїнським референдумом передуює схвалення проекту Конституції України Верховною Радою України за поданням Конституційної асамблеї України, до роботи у якій запрошуються голови, заступники голів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, земельних рад, Київської міської ради України, члени Національної академії правових наук України та керівники всеукраїнських професійних громадських організацій юристів.

Результати Всеукраїнського референдуму оголошуються Президентом України протягом 10 днів після проведення референдуму.

Стаття 2.

Закони, посилаючись на які містяться в Конституції України, мають бути прийняті протягом трьох років з моменту набрання Конституцією України правочинності.

Чинне законодавство має бути приведення у відповідність до Конституції України не пізніше п'яти років з моменту набрання Конституцією України правочинності.

Стаття 3.

Вибори до обох Палат Національних Зборів України мають бути оголошені протягом одного місяця з дня набрання Конституцією України правочинності та мають відбутися не пізніше шести місяців з дня оголошення виборів на основі Закону України «Про вибори до Національних Зборів України», який має бути прийнятий Верховною Радою України не пізніше одного місяця з дня схвалення проекту Конституції України Верховною Радою України перед внесенням проекту на Всеукраїнський референдум.

Стаття 4.

Верховна Рада України складає свої повноваження в день відкриття першого засідання Національних Зборів України.

Перше засідання після набрання юридичної сили цією Конституцією вперше обраних Національних Зборів України відкриває і веде Президент України.

Стаття 5.

Повноваження Президента України, обраного до прийняття цієї Конституції, зберігаються до завершення терміну його повноважень.

Стаття 6.

Президент України подає пропозиції щодо нового складу Кабінету Міністрів України на затвердження Національних Зборів України протягом місяця після їх обрання.

Стаття 7.

Органи контрольної і наглядової влади виконують свої повноваження відповідно до законів у частині, в якій ці закони не суперечать Конституції України.

Стаття 8.

Обласні ради набувають статусу земельних рад у фактично обраній кількості та діють протягом визначеного Конституцією України терміну повноважень.

Голови обласних рад діють протягом визначеного Конституцією України терміну повноважень.

Стаття 9.

Районні, міські, селищні та сільські ради набувають статусу відповідно повітових, міських, містечкових та сільських рад.